

# GRAFIKAI SZEMLE

KÖZLÖNY A GRAFIKAI  
IPARÁGAK SZÁMÁRA



SZERKESZTIK: TANAY  
JÓZSEF, NOVÁK LÁSZLÓ  
A KÖNYVNYOMDÁSOK  
SZAKKÖRE KIADÁSA  
1909. XIX. ÉVF. XII. SZÁM

FOLYOIRAT

2A/24 180

ELFEJEMEI KÖNYVTÁR  
SZEGED





Papírhulladék vétele papírgyártási célokra

ZELINKA ÉS<sup>TM</sup>  
HALBROHR  
PAPIRLEMEZ RAKTÁR

Budapest, Soroksári-ut 37. Telefon 57-48

KÁRCLYI, BUDAPEST





KÁROLYI GYÖRGY  
NAPTÁRAI





00

PHYLOXERA-FREIE  
MUSTERREBENANLAGE.  
:: REBENVEREDLUNGS ::  
SCHULE. :: VEREDELTE  
ROSEN SPEZIALKULTUREN  
UND OBSTBAUMSCHULE.  
TAFELTRAUBENEXPORT.

00

00

PHYLOXERA-MENTES  
MINTA SZŐLŐ-TELEP.  
SZŐLŐ-OLTVÁNY ISKOLA.  
:: KÓZSA-OLTVÁNY ::  
KÜLÖNLEGESSÉGEK ÉS  
:: GYÜMÖLCSFATELEP. ::  
REMEGESZŐLŐ KIVITEL.

00

00

00



**VITYÉ MIKLÓS**  
ŐS-CSANÁD, TORONTÁLMEGYE.  
VASUT-ÁLLOMÁS: ŐS-CSANÁD.  
POSTA-, TÁVIRDA- ÉS TELEFON-ÁLLOMÁS:  
ŐS-CSANÁD. :: TELEFON: TELEP 7, LAKÁS 9.







*Drezda  
Wien*

*Gleitsmann & Co.  
Budapest*

*Turin  
Trelleborg*



# GRAFIKAI SZEMLE

## HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Tartalom: Szakkörünk fő feladatai az új esztendőben. A szedésről meg egyebekről. (Vonalas rajzú klisé a szedés közepette. Szabad-e az üres oldalakat bekeríteni? A betűfokozatok elnevezésének az eredete.) Művészek a tipográfiában. Gépmesteri munkakörből. (A festékpuhító szerek túlzott használata. A Liberty-sajtó ötven-esztendő jubileuma. Néhány szó a festékező hengerekről, Janovszky Jánostól.) Gépszedőnk egészsége. Négyosztatú lénia-szekerény, Kner Imrétől. Az indigó-festékek készítése, R. Tóth Józseftől. Egy új fajta tégelyes sajtó. Szakbizottsági köz-

lemények. Kner Izidor Röpke Lapjal. Történelmi fragmentumok. (Cenzura és a nyomdász felelőssége.) Különféle apróbb közlemények. (Mostani füzetünknek borítéka s mellékletei. Távbeszélő készülék, amelyen látni is lehet. Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet. Előadások a festékipari technológiának köréből. Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz az 1910. évrre, stb. stb.) Hivatalos közlemények. (Szakkörünk tagsági forgalma ez évi november hónapban. A november hónap egyesektől és a vidékről befolyt tagsági járulékok részletezése. Választmányi ülési jegyzőkönyv. Szakbizottság ülése jegyzőkönyve. Havi ülési jegyzőkönyv.

A tagsági jegy használhatása Szakkörünk multságain. Pénztári kimutatás november haváról. [Tábla.] A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai. A csekkforgalomba való belépésünk. Főhívás a Szakkör vidéken működő tagjaihoz. A tag szórakozási alkalmi körhelyiségünkben. Fotografus kedvezménye tagjaink részére. A Grafikai Szemle hirdetéseinél szabott áral. A magyar állam nyomdásztörténelmi térképe. Kondícióbeli változások pontos bejelentése. Szakkörünk szakfolyami értesítőiből fennmaradt példányok elárufítása. Kedvezményes színház- stb. utalványok.)

## SZAKKÖRÜNK FŐ FELADATAI AZ ÚJ ESZTENDŐBEN.

Mire e füzetünk a Szakkör minden egyes tagjának kezébe jut: az 1909-es esztendő is lepergett az élet orsóján, és újult reményekkel, nagy önbizalommal megkezdtük már morzsolgatni az 1910-iket is.

Régi szokás ilyenkor, hogy visszapillantunk az elmúlt esztendőre, kímélve, kutatva, vajjon sikerült-e újabb eredményeket elérni, új haladást följegyezni. Mintegy az évi mérleget csinálja ilyenkor az ember.

Szakkörünk 1909-iki munkásságának eredményeit mérlegelve, konstatálnunk kell, hogy az esztendő nem telt el haszontalanul. Szembe szökö nagy eredmények nem kápráztatják ugyan a tömeg szemét, de aki a Szakkör belső életében megnyilvánuló minden legcsekélyebb mozzanatot is számba vesz: kénytelen elismerni, hogy az elmúlt év a legnagyobb mértékben áldásos volt a Szakkör s vele együtt a magyar könyvnyomtatás jövődöbéli fejlődésére nézve. Igazi gyümölcsérlelő esztendő volt; ami hasznos dolog nyomdász-elmékben megfogant, mind ebben az esztendőben érlelődött a teljes megvalósulás stádiumáig.

A Szakkör külső-belső megerősítése dolgában döntő jelentőségű volt ezidei közgyűlésünk, amely kimondotta az országosítás elvét, s egyszersmind elfogadta az új alapszabályokat is. A jövő évnek lesz a feladata, hogy mindezeknek életbeléptetésével hatalmas, az ország minden városára kiterjedő és anyagi tekintetben is erőssé tegye Szakkörünket.

A tanműhelyi kurzus befejező esztendejét járja. Ez intézmény játékos hatását máris széltében érezzük. Részen már véget is vetett az eddig szerte divatozott anyagszerűtlen, logikátlan és művészietlen munkálkodási módnak, s bebizonyította, hogy nem csupán a fa- meg rézmetszés, litográfia, algráfia stb. számítható a sokszorosító technikák közül az ipari művészetek közé, hanem a könyvnyomtatás is teljes joggal foglalhat helyet köztük. E nagy eredmény dicsősége ugyan a Tanműhely vezetője, Czákó Elemér dr. nevéhez fűződik, de Szakkörünknek is van valamelyes része a dologban, amennyiben fölismerte Czákó dr. nemes intencióit, s igyekezett őt támogatni.

A január második felében megjelenő Magyar Nyomdászok Évkönyve összefoglalta a nyomdászok mű-

vészi nevelésének a Tanműhelyben leszűrődött fő-fő elveit, s a jövő esztendő dolga, hogy az ott közlötték nyomán egész sereg szakfolyam keletkezzék főképp a vidéken. A metódika megvan, csak szakjukat szerető, komoly emberekre lesz szükség a tanfúthoz.

Budapesten könnyebben megy majd a dolog. Május-juniusban már föl szabadulnak a Tanműhelyben leköltött, most majdnem kizárólag tanulólag foglalkozó erők is, és kétségkívül hathatósan fogják propagálni a művészekről és esztétikusokról átvett eszméket.

A Tanműhellyel, illetőleg Czákó dr. személyével kapcsolatos egy másik olyan eredmény is, amelyre — jóllehet évtizedek óta küzdünk már érte — alig is mertünk már számítani. Ez pedig nem egyéb, mint hogy jövő esztendőre tanulóink ipariszkolai oktatásában részt vesznek a nyomdászok is, és vége szakad annak az abnormis állapotnak, hogy olyan emberek tanítsák tanulóinkat »szakirányúan«, akiknek nincsen kellő tájékozódottságuk a szakról. Kétségtelen dolog, hogy a gyakorlat embereinek bevonása az ipari oktatásba: csak előnyére válhatik a jövő fejlődésnek.

A Grafikai Szemle is elérkezett a maga renaissance-ának előestéjéhez. Az utóbbi időkben egymást érték az újság színvonalának emelésére irányuló indítványok, és ezek gyümölcsét jövőre már élvezhetik is olvasóink. A Grafikai Szemle januári füzete már egy ível nagyobb lesz az eddigieknél, új betűvel nyomtatódik, s a szerkesztőség is, meg a külső kiállítás felelősségét viselő szakbizottság is minden lehető el fog követni, hogy eleven és tanulságos, egyszerű díszes lapot adjon a szakköri tagok kezébe.\*

A gyümölcs-érlelés esztendeje volt a most lefűdő év, a gyümölcs-szedésé lesz a rája következő. Ebből azonban nem következik, hogy ölbe tegyük a kezünket. Lesz még munka bőven, különösen az országosítás keresztülvitele, a vidéki szakfolyamok szervezése és a Grafikai Szemle emelése körül. Határozat van ezekre nézvést bőven, csak kellő körültekintéssel és enerzsiával végre kellene mindet hajtani!

\* Melleleg megjegyezzük itt, hogy a Grafikai Szemle 1909. évi kötetének tárgymutatóját technikai okok miatt jövő hónapban adjuk le.



## A SZEDÉSRŐL MEG EGYSZEKRŐL



Vonalas rajzú klisék a szedés közepette.

Kétségtelenül nagy hálával tartozunk az autotípiá föltalálónak, hogy új, fölülmulthatatlanul gyors eszközt adott a kezünkbe a képes lapok illusztrálásához, de viszont az is igaz, hogy ez az új eszköz majdhogyan egyszerű mechanikus-munkává süllyesztette az általános értelemben vett illusztrálást. Képes lapjaink kiállítása kétségbeejtően művésziellen, amióta pillanatnyi fotográfia nyomán készült silány, s még hozzá minden egyenetlés híjával levő autotípiák képviselik bennök az illusztratív részt. Néha bizony gondolkoznunk kell azon, vajjon mit is ábrázolhat ez vagy amaz a »kép«. Nem a tárgyánál fogva, óh nem! Hanem egyszerűen azért, mert hirtelenében autotípiát csináltak valamely gyöngécske pillanatnyi fotográfia után, s azután jóformán minden egyenetlés nélkül, sebtében kinyomatták a szöveggel. És erről az értelmetlen szürke vagy fekete foltról még azt hiszik, hogy illusztrál, tanít és díszít! — Mennyivel okosabb dolog volna, ha képes lapjainknál kissé megszorítanák az autotípiák használatát, s helyettük még az aktualitásokról is vonalas rajzokat csináltatnának. Mert ez éppenséggel nem lehetetlen dolog, még a legfrissebb aktualitásoknál sem. Mindössze, hogy valamely gyakorlottabb rajzolóval át kell vitetni a fotográfiai képet (mert a fotográfálás maga a legtöbb esetben nem nélkülözhető) vonalas rajzba. Az egyszerű pauszálás nem egészen megbízható, s a mellett nem is valami könnyű munka, de lehet a dolgot úgy csinálni, ahogyan némely külföldi professzionátus rajzoló cselekszik. A fotográfiai képet ugyanis olyan sós papirosra viszik át, amelyen — ha maró folyadékba mártják — csak féltónusosan adódik vissza a kép. A rajzoló tehát közvetlenül ezen a sós papirosra átvitt fotográfián húzza meg a kép kontúrjait, s azután a maró folyadékba téve a papiroslapot, a féltónusok erről eltűnnek, s pusztán a körvonalak maradnak meg rajta. Egy kis pótlással a lap cinkografálásra kész. Az az idő, amibe az átrajzolás került, bőségesen megtérül a vonalas klisé gyorsabb előállíthatósága révén, s a mellett az egyenetlés sem okoz oly babra-munkát, mint az autotípiák nyomtatásakor.

Szabad-e az üres oldalakat bekeríteni?

Kerettel díszített könyvekben gyakran láthatjuk annak az esetét, hogy a vákátos oldalakon rajta van a keret, olyanforma hatást téve a szemlélőre, mintha valami üres képréma előtt állana. Az ilyes dolog tehát föltétlenül elítélendő, már csak azért is, mert a keret pusztán a szedés dísze, s ahol nincs szedés, nincsen helye a dísz alkalmazásának sem. Ezt az axiómát különben aligha vonná bárki is kétségbe, s ha kereset vákát-oldalt látunk, többnyire abban találhatjuk meg a dolog magyarázatát, hogy az ilyen könyveknél a keretet rendszerint előbb nyomtatják ki, mint a szöveget, és így az esetleg előforduló vákátos oldalakat nem tudja a szedő előre kiszámítani. Az igaz, hogy erre a kifogásra is készen van az ellenvetés: egyszerűen előbb kell nyomtatni a szöveget és csak azután a keretet. Különösebb nehézséget nem okoz ez sem.

A betűfokozatok elnevezésének eredete.

Amikor a betűöntés önálló mesterségképpen mintegy kiváltott a szorosabb értelemben vett könyvnyomtatás kebeléből: akkor vált legelőször szükségessé a betűk nagysága dolgában bizonyos rendszernek a megállapítása. Addig a betűket maguk készítő egyes könyvnyomtatók mindössze csak arra szorítkoztak, hogy betűkészleteik a maguk keretén belül egyforma nagyságú betűtörzseket foglaljanak magukban, még pedig legfőképpen csak azért, mert e nélkül nem igen lehetett volna a sorokat egyenes vonalban állóknak alakítani. Az első könyvnyomtatók betűiknél alapul valamely kézírászt vettek, mint például Aldo Manuzio Petrarcáét a maga szép kurzívájához. Hogy aztán e betűknek nagysága meg a nyomdában már meglévő többi betűnagyság között volt-e valami jól átgondolt arány: azzal már nem igen törődtek. Ha valamely szó nem fért a sorba mondjuk a könyvcím szedésekor: egyszerűen kisebb betűkkel folytatták a következő sorban. Különböző nagyságú betűk egy sorba szedéséről a korábbi századokban nem lehetett szó.

Ha pontosan, rendszerbe sorozhatóan meghatározott nagyságuk nem is volt két-három évszázaddal ezelőtt a betűknek: bizonyos nagysági határon belül megvolt az elnevezésük. A legtöbb ilyen elkeresztelés a tizenhatodik századra esik, de hogy esetről-esetre mi adott rája alapot: nem mindig tudjuk biztosággal.

Kezdjük meg az elnevezések kommentálását annyira, amennyire az eddigi adatok alapján lehetséges.

A *brilláns* és a *gyémánt* elnevezésekkel a régi könyvnyomtató valószínűleg e betűnagyságok értékes voltára akart utalni; ugyanez lehet a magyarázata a *gyöngy* (perl) és a *nonpareille* (franciául annyi mint páratlan) elnevezéseknek is. A *petit* szó kicsinyt jelent franciául, de a franciák nem használják, hanem csakis mi meg a németek. Különbözik a németek sem valami régen; azelőtt *Jungfrau*-nek nevezték a petítnek megfelelő betűnagyságot. Angolországban és Amerikában *Brevier* ennek a neve, valószínűleg azért, mert papi breviumot nyomtathattak véle először.

A *bourgeois* szintén francia szó, s »polgári«-t jelent. Nevét állítólag a híres rajzoló s nyomdász Geofroy Torytól kapta, aki a nemességnek szánt pompás kiadásokon kívül a polgárság számára is nyomtatott könyveket, még pedig ilyen apró betűkkel, hogy olcsóbbak legyenek. A *bourgeois*-nak körülbelül megfelelő betűnagyságot különben már korábban is ösmerték, például Velencében 1498-ban már egész művet nyomtattak véle. A *bourgeois* betűnagyságot minálunk *borgisz*-nak hívják, s Németországban is így ejtik ki a szót, ami tudatlanságra vezethető vissza.

A *garmond* elnevezés Estienne Róbert híres betűvédőjének, Garamond Claude-nak a tiszteletére történt. A németalföldi könyvnyomtatók a kilencpontos betűnagyságot nevezik így; mi, az osztrákok meg a délnémetek a tízpontosat. Az északnémetek a *garmond* helyett a *Corpus* elnevezést használják, ami valószínűleg valami corpus juristól vette az eredetét.

A *ciceró* elnevezést Schöffler Péternek köszönhetjük, aki 1465-ben ilyenforma nagyságú betűkkel nyomtatta ki Cicero leveleit. A *media* vagy *mediális*, avagy

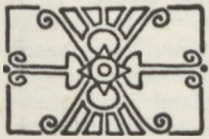
németesen *mittel* — mint a neve is mutatja — eredetileg középnyagyságú betűt jelentett. Két-háromszáz esztendővel ezelőtt ugyanis mindössze hét betűnyagysága volt a könyvnyomtatónak: a petit, garmond, ciceró, mediális, tercia, textus és kánon: ezek közt, mint látható, a mediális foglalta el a középső helyet.

Ez a magyarázat még valószínűbbé válik, ha a *tercia* elnevezésnek keressük az eredetijét. A szó latinul harmadikat jelent, s a *tercia* betűfokozat a hét között fölülről számítva tényleg a harmadik. 1600 körül *biblia* elnevezése is volt a terciának, amely nevét okvetlenül valamely bibliáról, tán a Schöffner Péter 1462-ben készült mainzi bibliájáról kapta, melynek betűi nagyjából megegyeztek a *tercia* nagysággal.

A *textus*, németesen *text* elnevezés talán még a

Gutenberg idejében keletkezhetett. A szó maga szöveget jelentett, és Gutenberg tényleg ilyen nagyságú betűkkel nyomtatta egyik bibliájának a szövegét.

A *kánon* és *misszále* elnevezések olyanformán keletkezhettek, mint a korpusz, brevier és a ciceró, vagyis ilyen nevű templomi könyveket nyomtattak velük. Bauer Frigyesnek van ugyan egy igen komoly ellenvetése e nézet ellenében; azt mondja ugyanis, hogy a kánon csak egy része lévén a misszálénak, rendszerint kisebb betűkkel nyomtatták, mint emezt, holott a tipográfiában a kánon betűnyagyság nagyobb, mint a misszále. Ezt az ellenvetést meggyöngyöztethetjük azonban azzal a föltevessel, hogy a két elnevezés különböző helyen keletkezett. Ami elvégre, tekintve a nyomdászat rohamos elterjedését, nem lehetetlen.



## MŰVÉSZEK A TIPOGRÁFIÁBAN



Kétségtelen dolog, hogy a nyomdászok egy része ideges félelemmel telik el, mihelyt szóba kerül a művészeknek a tipográfiában való ténfoglalása. A kenyerüket aligha félthetik tőlük, ennyire rövidlátásúaknak nem merjük föltételezni egyetlen szaktársunkat sem, de tartanak attól, hogy a grafikus művészek benyomulnak a nyomdába, a személyzet és a faktor közé, esetleg a faktornak is fölébe, és egyszerűen vége szakad a nyomdászok, és ezek közt különösen a mesterszedők munkálkodásbeli önállóságának.

Bármennyire önérzetes is a technikájában járatos nyomdász, nem tagadhatja, hogy amikor fejlődést, művészi emelkedést látunk az iparunkban: azt majd hogy nem kizárólag igazi, isten-áldotta tehetségű művész-embereknek köszönhetjük. Vegyük példának okáért elő a betűt, ami kétségtelenül lelke a tipográfiának: ennek igazán értékes, örökbecsű változatait nem művész-embereknek köszönhetjük-e? A római s gót típusok első megteremtői mondjuk ismeretlenek, de a fraktur: nem Dürer halhatatlan zsenialitására emlékeztet-e bennünket? Vagy tekintsünk széjjel a jelenkorban: aminek csak valami értéke van: nem művész-ember volt-e a csinálója? A mi második nagymesterünknek, a reformátör és művész Morrisnak örökszép betűi nem új útra terelték-e az egész betűtervező művészetet? Az Eckmann-, Behrens-, Hupp-féle ujnémet, Schiller-féle ujnémet, a Beck-Gran, Ehmcke- stb. típusok létesüléséhez ugyan mivel járultunk hozzá mi nyomdászok?

Vagy nézzünk körül más irányban is. Kiknek a hatására dülték meg a lipcsei sémákban kicsúcsosodott sorhelyezési szabályok? Kik után igazodunk mi, valahányszor tipográfiai »irány«-változtatásról van szó? Kik prédikálják nekünk, hogy szakítsunk már egyszer az edeskes színézési receptumokkal meg a retkerszép módjára egymásra halmozott alapnyomatokkal? Ugy-e a művészek, s nem a betűöntődei vigécek serege.

A művészek reánk való hatásának nagyszerű példáját látjuk a Nyomdászati Tanműhely eredményeiben. Még nincs ötnegyed éve, hogy az megnyílt, s ma már serényen igyekszik minden accidens-szedőnk követni Czakó dr.-ék igéit. Kétségtelenül azért, mert érzik, hogy igaza van, s hogy csak az általa kijelölt uton juthatunk el az ígért földjére, az iparművészethez.

A nyomdász a maga eszétől sohasem találta volna meg a helyes utat, mert műveltségi s egyéb körülményeinél fogva leküzdhetetlen hajlama van a stílustól való elkalandozásra, a cifrázkodásban való perverzítésre.

Száz meg száz metsző kérdést tudnánk föltenni, s mind azt bizonyítaná, hogy mi nyomdászok a művészek közremunkálkodása nélkül nem igen tudnánk túlemelkedni a közönséges mesteremberi színvonalon. Ezért tehát nincs okunk féltékenységre, amikor itt-ott valami művész-ember által tervezett nyomtatványt látunk. Sőt, figyeljük meg érdeklődéssel, lessük el: mi abban az új, a szép dolog, s igyekezzünk mi is arra a megértési magaslatra emelkedni, amelyen egy-egy ilyen — a művésznevet igazán megérdemlő — »versenytársunk« áll. Ezt elérve, már előnyben volnánk fölötte, mert hisz bennünket segít a technika alapos, gyakorlati ismerete.

Ezen a szakkulturális téren nagy segítségünkre lehet a komoly, minden kérdést a legobjektívebben tárgyaló szaksajtó. Mert ugyan mi értelme volna a mostani nagy iparművészeti erőlködésünknek, ha nem lehetne a föltárt igazságokat az egész nyomdászvilág számára megközelíthetővé tenni? Lelkiismeretes, komoly szaksajtó nélkül mindenféle szakfejlesztési akció csak hiú ábrándkép maradna!

Különösen olyan művészeti kavardások idején van óriási jelentősége a szaksajtónak, mint amilyen volt a letűnt szecesszionisztikus korszak és amilyen az is, amelyben most élünk. A szecesszió idejében a német szaklapok minden gondolkodás nélkül, egyszerűen lelkes híveivé szegődtek az új áramlatnak, nem keresték annak a tipográfiába való átvihetőségi módozatait, nem láttak az egészben egyebet, mint az őket megigézett epileptikus vonalak tömkelegét. Az eredmény az volt, hogy siralmasabb kort nem ért még a német nyomdászat, mint akkoriban.

Ebből az következik, hogy nem helyes dolog minden kívülről jövő dolgot vakon elfogadni, hanem a szaklapok vezető férfainak mindent alaposan meg kell úgyszólván rágnoki. De viszont a mindent le-kicsinylés, a vad negáció terére sem tanácsos ám lépni, mert ez egyértelmű a haladásban való megakadással, sőt visszafejlődéssel. Már pedig inkább kisse szelesen előre, mint klasszikus tempóban hátra!



## A GÉPMESTERI MUNKA KÖRÉBŐL



### A festékpuhító szerek túlzott használata.

Egy alaposan megfinanszírozott berlini vállalat *Phönix-paszta* elnevezéssel újabb festékpuhító tinkturát hozott forgalomba, s a lepénzelt szakcsajtó a legnagyobb dicsérettel emlékezik meg róla. Az egyetlen olyan biztos szernek mondják, amely a papíros nyomtatás közben való tépődését meg képes akadályozni. Egyformán alkalmasnak mondják egymagában többszínű illusztrációk, citokrómiai és autokrómiai nyomtatáshoz. — Minálunk még ösmeretlen ez az új csodaszer, de nem sokat tartunk róla, amint hogy a legtöbb esetben fölöslegesnek, sőt nevetségesnek tartjuk az ilyes festékpuhító paszták meg tinkturák használatát. Ha jó a papíros meg a festék, és megvan a nyomtató-helyiségnek is a kellő hőfoka: teljességgel szükségtelen bárminő hasonló szernek a festékbe kotyvasztása; ha pedig silányabb minőségű az egyik vagy a másik, vagy hideg van a nyomdában: nem segít azon sem *Phönix-*, sem *Gloria-*, sem bármi egyéb paszta. Valami bolondos divat ennek a használatára. Főgépmestereinknek még százezres példányszám esetében is derogál, hogy a festékösszeállítást az anyag természetével legjobban ismerős festékgyárosokra bízzák; maguk kevergetik, kotyvasztgatják a legnagyobb festékmennyiséget is, s ha ezt az egymást nem tűrő elemek összekeverése által megrontják: mindenféle úgynevezett »festékpótló«, »festékpuhító« szernek a fölhasználásával igyekeznek ismét használhatóvá tenni. Jó eredményt azonban senki sem látott ettől. Leghelyesebb volna tehát — mint már említettük — bizonyos esetekben a festékgyárosokhoz fordulni tanácsért, illetőleg vélők kevertetni meg a nyomtatvány papírosához alkalmas festéket. Ez bár nem volna le semmit sem a főgépmesteri tekintélyből, mindamellett sok baklövéstől óvna meg az illetőket.

*Egy »nyomó«.*

### A Liberty-sajtó ötven-éves jubileuma.

Most ötven esztendeje került Európába a legelső Liberty-sajtó, vagy amint a laikus közönség körében is széltében ismerik: amerikai gyorsajtó-gép. Föltalálója egy német eredetű amerikai ember volt: Degner (vagy Degener) Ottó. Gépe Amerikában egyszerre igen kapós lett, amit teljes mértékben meg is érdemelt. Az európai kontinens számára 1859-ben kezdte el gyártani Weiler berlini gépgyáros, és évek során át ezeket adott el belőle. A most világszerte használatban levő *eredeti* Liberty-sajtók számát úgy tizenhatezerre becsülik. De ezen a Weiler-féle eredeti típuson kívül van még igen sokféle amerikai gép, még pedig valamennyi elég szép számmal elterjedve, úgy hogy aligha túlozunk, ha a világ összes »amerikai« gépeinek számát negyven-ötvenezerre tesszük. Igen érdekes volna valamelyes kiállítás arról, hogy micsoda javításokon s változtatásokon ment át az ötven esztendő folyamán ez a gép. Alapelvét természetesen nem bolygatták meg, de részleteiben minden sokszorosan megváltozott. Csakis így illeszkedhetett bele a jó öreg Liberty a modern nyomdászati technikába, mint sajtóink egyik leghasznosabbika.

### Néhány szó a festékező hengerekről.

A feladó és dörzsölő anyaghengereink kerületének elváltozásáról, valamint azoknak kezeléséről kötetekre terjedő cikkeket írtak már, azonban teljesen használható módszert egyik írónak sem sikerült ajánlania, aminek oka leginkább az, hogy minden egyes esetben az okok különbözők szoktak lenni, tehát a bajokat is más-más módon kell megszüntetni. Az ezzel a témával való gyakori foglalkozás érthető is, mert hengereink jóvoltától függ munkánk sikere. Az a nyomda, amelyiknek helyiségében a hengerekkel folyton baj van, teljesen kifogástalan munkát sohasem készíthet, ami különben elég természetesen hangzik.

Én magam sem szándékozom valami újat, illetve olyasmit ajánlani, amellyel egy csapásra meg lehetne minden kellemetlenséget szüntetni, hanem szakszerű útmutatást akarok nyújtani e bajok legyőzésére.

Ismerve az anyag érzékeny alkotó részeit, valamint a külső befolyások sokféle fajait, amelyeknek hengereink ki vannak téve, tudjuk, hogy azok szakszerű kezelés nélkül el kell hogy változzanak.

Az elváltozások kétféle módon jelentkeznek. Az egyik eset az, amidőn a henger kerülete nagyobb lesz az öntőpalack rendes kerületénél. Ennek a legtöbb esetben a helyiség avagy a levegő nedves volta az oka; ily esetben az anyagunk zselatin-tartalma vizet vesz fel, felülete puha, esetleg fénytelen lesz, a festéket rosszul veszi fel, s ha leadja, a betűket csak elmaszatolódva, néha félig hordja fel, nyomtatásunk — ha a legjobb festékkel történik is — szürke, fénytelen lesz s igen nehezen szárad. A bajon olyként segíthetünk, ha megállapítjuk, hogy mily úton s módon került a nedvesség hengereink anyagába, s ha helyiségünk nedves volna, kiszárítjuk. A szárítás módja télen a fűtés, nyáron pedig a gyakori szellőzés; ha ez nem segítene, a nedves falaknak cementtel való bevonása, esetleg hengereinknek benzinnel való gyakori mosása megszüntetheti bajunkat. Ha ezek dacára sem érnék eredményhez, póthengereinket az öntés után azonnal egy a gépteremtől független száraz helyre tesszük, és felváltva dolgozunk velők.

Sokkal nehezebb a második eset kezelése, amidőn hengereink kerülete a rendesnél kisebb lesz, azaz összeszárad. Ily esetben felülete keménnyé, esetleg bőrossé válik, a festéket nem veszi fel egyenlően, mert egyformátlanul száradt össze, s ha mélyen is eresztjük a formára, nem hordja fel az alacsonyabb betűket, mivel nem eléggé ruganyos a felülete, az esetben pedig, ha az öntőpalack két részből áll, annak nyomai formánk kliséin meglátszanak. Ezeknek a jelenségeknek előidézói többfélék; lehet, hogy a tisztításra használt mosószer okozza ez elváltozást; ily esetben más mosó eszköz használatát kíséreljük meg (a mi viszonyaink között legalkalmasabb a bécs-ujhelyi terpentín; ez drágább ugyan a rendesnél, azonban ha a vashengereinket petróleummal mossuk, némiképp ellensúlyozhatjuk több kiadásunkat). Egy angol szaklap ily esetben a következő mosási módot ajánlja: hengereinkről a festéket húzzuk előbb le papírossal s azután rendes gépolajjal mossuk meg őket; ily kezelés mellett nem támadhatja meg a mosószer azok

fölületét. Gyakorlatilag e módszert még nem próbáltam ki, de ismerve az angol szaklapok alaposságát, mindenesetre figyelmükre kell méltatni ezt a közlést.

Mivel már szó van a hengerek mosásáról: a másolóhengerek mosásánál nem ajánlható a víznek használata, mert állítólag a víz beviszi a festéket az anyag belsejébe, hanem ugyancsak a hengereken levő festéknek papírral való lehúzósa; ajánlatos azonban utána rendes fekete festékkel dörzsölnünk be a hengereket, s csak azután mossuk le a festéket a rendes módon, úgy ahogy az minálunk a kisebb, a közép-szerű és a legnagyobb nyomdáknál is szerte szokás.

A hengerek összehúzóerője leginkább csak télen mutatkozik, amidőn nyomdahelyiségünket mesterségesen melegítjük; ha a bajt észre vesszük, helyiségünk gyakori szellőztetésével próbálkozunk meg; ha ez sem segítene, a fűtőtést fölé helyezett víztartókkal tesszük kissé párásná, ama helyiség levegőjét, amelyben hengereink dolgoznak.

Sok gépmester ily esetben a meleg vízzel való bevonást alkalmazza, amely pillanatnyi segédeszköznek kitűnő, azonban a forró glicerinnel való bevonást

mindenesetre hasonlíthatatlanul célszerűbbnek tartom.

Az ideális hengeranyag az volna, amely az idő befolyását nem érezné. Van is többféle új keverék a piacon, azonban ezek hátránya az, hogy egy-kétszernél többet át nem lehet önteni őket, már pedig jelenlegi körülményeink az oly anyag használatát, amelyet minden öntéshez újra be kellene szerezni: nem engedik meg. Ma még oly időben élünk, hogy az e fajta gazdasági szempontokat respektálnunk kell.

Az utóbbi időben egy gépmester az önmaga által szerkesztett vegyülettel oly módon iparkodik e bajokat megszüntetni, hogy a hengeranyag felületét oly szerrel preparálja, amely a hengert rugékony bőrhártyával látja el, és az ily módon az idő viszontagságainak határozottabban tud ellentállani; azonban, mint halljuk, támogatás híján — ami nem új dolog nálunk, ahol a legtöbb újítástól irtóznak — külföldön szándékozik találmányát értékesíteni. Ha aztán egyszer a külföldön már fölkarolták a találmányt: akkor tudomást vesznek róla a mi főnökeink és faktoraink meg egyik-másik szaküzlettulajdonosunk is. Addig azonban aligha.

*Janovszky János.*



## GÉPSZEDŐINK EGÉSZSÉGE



Fiatalszedőembereknek rendszeresen abban csúcsosodik ki az ambíciójuk, hogy akciden-szedők avagy gépszedők lehessenek. Vágyakozásuk indító oka — mi tagadás benne — meglehetősen prózaias: mind a két munkakörben aránylag nagyobb a munkás keresete, mint egyéb munkakörökben. Szóval: az ambíció, a vágyakozás meglehetősen általános, de annál kevesebben mérlegelik, hogy vajon megvannak-e bennük azok az alapföltételek, amelyek elkerülhetetlenül szükségesek lesznek jövőben a boldogulásukhoz. Mert bizony ilyesmiről is lehet ma már beszélni. Akciden-szedőnek idestova csak olyan ember fog beválni, akiben megvan a törhetetlen akaraterő ahhoz, hogy nyolc és félórás napi munkaideje lerobotolása után még vagy három-négy órát fárasztó rajzgyakorlatokkal és fogas technikai kérdések tanulmányozásával töltsön el. Ez elől nem lehet kitérni, mert hiszen már most is kialakulófélben van a közel jövő ama mesterszedői gárdája, amelynek tagjai a grafikusművészi készséget igen széles körű technikai tudással párosítva, megadják majd az igazi értelmét a most még kissé nagyzóan hangzó mesterszedői titulusnak. — A gépszedőt illetőleg már mások az alapföltételek. Jó olvasottságának kell lennie, hogy villámgyorsan beletalálja magát bármilyen tárgy kéziratainak is a szellemébe. E nélkül vagy sok hibát ejt, vagy pedig nem képes kellő gyorsasággal dolgozni. Van azonban egy másik föltétel is: a jó egészség, s különösen hogy ne legyen hajlama az idegességre. Mert bizony a külföldön már rémülettel látják, hogy minő pusztításokat képes okozni a szedőgépes munka az emberi szervezetben. A fűz-tizenöt esztendeje gépen robotoló szaktársak háromnegyed része fejfájásról meg látási és emésztési zavarokról, vértolulásról meg panaszkodik, s majdnem valamennyi ideges és álmatlanságban szenved. Az ólomkőllika is igen gyakori betegség náluk. Ideges voltuknak könnyen megad-

hatjuk az okát, ha elgondoljuk, milyen lázas gyorsasággal kell végezni a napi munkájukat. Egy francia orvos szerint a folytonos kopogtatásnak is romboló hatása van az idegekre, amint azt az összes zongoraművészek meg professzionátus zongorajátzó példája is bizonyítja. Hozzájárul a gépszedők idegességének fokozásához gyakran a rendetlen életmód is, ami az éjszakai munkálkodás miatt nem róható fel bűnül. Az emésztési zavarok meg a fejfájás többnyire szintén az idegességgel vannak szoros összefüggésben, az ólomkőllikát pedig főképpen a katlanokból szerteáramló ólmos gőz okozza. Nyilvánvaló tehát, hogy mindenkinek jól meg kell fontolnia a dolgot, mielőtt a gépszedői pályára adja magát, mert még a legerősebb szervezet sem igen bírhatja ki ezt a foglalkozást húszhuszonöt esztendőn túl. Kötelesség háramlik azonban e tekintetben az egyes szaktársakra meg az egész nyomdász-szervezetre is: ernyedetlen kitartással kell küzdeni azért, hogy a gépszedők munkaideje mentől lejjebb szállíttassék, s hogy a munkásvédelmi berendezésekben ne legyen hiányosság egyetlen gépszedésre berendezett üzemben sem. El kell érni például, hogy minden egyes szedőgépre legalább negyven négyzetméternyi levegőterület essék, a gázok arra szolgáló csövekkel úgyszólván teljességükben a szobába vezetessenek, a szellőző készülék használatán kívül is legalább félóránként teljesen fölfrissíttessék a helyiség levegője, a pallózat pedig naponként megtisztíttassék a szerte fecséző ólomtól. Jó ivóvíz, naponta többszöri fürdési alkalom: ezek is hozzájárulhatnak ahhoz, hogy valamivel később legyenek tehetetlen invalidusokká a szedőgépek rabszolgái. Budapesten a legtöbb szedőgépes üzemben gyalázatosak még e tekintetben az állapotok, s az iparfőügyelők jól tennék, ha egy kissé több figyelmet fordítanának ezekre a modern ólomhányákra. Akadna ott szánálni való dolog bővebben, mint gondolnák. x.



## NÉGYSZTATÚ LÉNIA-SZEKRÉNY



Ennek a mi szerencsétlen szakmánknak egyik legnagyobb baja az, hogy szállító cégeink, akiknél papír-, betű-, gép-, festék- s minden egyéb szükségleteinket beszerezhetjük, nem közülünk való egyének kezeiben vannak és nem is ismerik kellőképp szükségleteinket.

Kevés köztük meg köztünk az érintkezés, s ennek a kölcsönös lustaság, indolencia az oka. Mi nem is ismerjük az egyes cikkek készítési módját, nyersanyagait, még az időt sem, ami a készítéshez szükséges, ők meg nem ismerik eléggé az általuk szállí-

tottak rendeltetését, gyakorlati használati módját. Ennek a közvetlen okozata egyik oldalon az a számtalan kellemetlenség, ami a szállítások határideje körül történik, a másik oldalon a számtalan reklamáció olyan apró hibák miatt, amelyek néha nagymennyiségű árút tesznek használhatatlanná oly csekélységek miatt, amelyeket a szállító cég igen könnyen elkerülhetett volna, ha a praxis követelményeit tartotta volna szem előtt.

Íme egy példa! A múlt évben nagymennyiségű

40 ciceró		8 cic.	40 ciceró		8 cic.	40 ciceró		8 cic.	40 ciceró		8 cic.
36 ciceró		10 cic.	36 ciceró		10 cic.	36 ciceró		10 cic.	36 ciceró		10 cic.
32 ciceró		12 cic.	32 ciceró		12 cic.	32 ciceró		12 cic.	32 ciceró		12 cic.
28 ciceró		16 ciceró		28 ciceró		16 ciceró		28 ciceró		16 ciceró	
24 ciceró		20 ciceró		24 ciceró		20 ciceró		24 ciceró		20 ciceró	
4 ciceró	5 ciceró	6 ciceró		4 ciceró	5 ciceró	6 ciceró		4 ciceró	5 ciceró	6 ciceró	
24 p.	28 p.	30 p.	36 p.	24 p.	28 p.	30 p.	36 p.	24 p.	28 p.	30 p.	36 p.
14 p.	16 p.	18 p.	20 p.	14 p.	16 p.	18 p.	20 p.	14 p.	16 p.	18 p.	20 p.
6 pont	8 pont	10 p.	12 p.	6 pont	8 pont	10 p.	12 p.	6 pont	8 pont	10 p.	12 p.

kromó-papírra volt szükségem, s habár tudtam, hogy jó vége nem lehet a dolognak, rajtam kívül álló okok miatt kénytelen voltam a szokásos 4—5 heti szállítási határidő helyett 3 heti határidőt kikötni, s az lett a dolog következménye, hogy olyan papírt kaptam, amelyen, a száradáshoz nem lévén idő, a krétaréteg alig kötött s a papírnak alig volt fénye. Végtelen sok kánnal járt persze a dolog s ezért az idén úgy rendeztem a dolgokat, hogy a szállító cégnek 6—8 heti terminust biztosíthattam előre, s íme, *egy és ugyanazon árban* olyan papírt kaptam, amely egészen fényes és síma, és amelyen látszva hozhattunk ki

négyszínnyomatokat is, míg a tavalyin duplex-autókat is alig.

Ez év tavaszán nagymennyiségű rézléniát hozattam s mikor a rendelést feladtam, szétnéztem a szakasztalos-árjegyzékekben egy megfelelő lénia-szekrény után. Sok tabella fordulván elő nálunk, ki kellett a szokásos garnitúrát bővítenem 1 $\frac{1}{2}$  cicerós, kétmitteles, 2 $\frac{1}{2}$ , 5, 6 és 10 cicerós vonalakkal is, és úgy terveztem a dolgot, hogy a sűrűn használt tabellaléniákat (finom, félkövér, pontozott) két nagy szekrényben a szedőterem két jól hozzáférhető pontján helyezem el, a többi ritkábban használtakat pedig (duplafinom, tompa-



finom, félpetit és nonpareille »Einfassung«, valamint a háromféle nyolcadpetít lénia) két másik szekrényben olyan helyre, ahol nem lesz útban.

S íme azt kellett tapasztalnom, hogy egyetlen szakasztalosunknak (sem itthon, sem a külföldön) sincs olyan szekrénye, amelyben négy garnitúra férjen el (olyan, amelyben 20 ciceróig elfér, van), de a háromgarnitúrásokban sem lehet a fent felsorolt extra hosszúságokat elhelyezni.

Tabellaszedőimmal való megbeszélés alapján sikerült aztán az itt bemutatott szekrényt összeállítanom, s most, miután azok 8 hónapja használatban vannak, közölhetem, hogy kitűnően beváltak. Előnyeit mindenki könnyen beláthatja, de azért, pusztán hogy

össze legyenek foglalva, külön itt leírom: négy, leg-sűrűbben használt léniafajta van bennük, igen bő változatban; helyesen van meg az arány a kisebb és nagyobb léniaák közt a szükségelt mennyiség elhelyezhetőségénél; és végül a használatos szekrényektől olyan kevés az eltérés, hogy nagyon könnyű hozzászokni.

Végül még csak annyit, hogy a szekrények olyan mélyek, hogy két sor lénia fér el bennük egymásra állítva és hogy a nedvesség ellen a fenekükön viaszos vászonnal vannak borítva.

Alkalomadtán hasznára lehet ez a dolog szaktársaimnak és ezért hiszem, hogy nem vettem hiába igénybe a G. Sz. papirosát.

*Kner Imre.*



## AZ INDIGÓ-FESTÉKEK KÉSZÍTÉSE



Szaklapjaink — dicséretükre legyen mondván — tudományos kérdések s kísérletek iránt is iparkodnak felkelteni olvasóik érdeklődését. És nem ok nélkül hódolnak korunk emez általános törekvésének akkor, midőn arra törekednek, hogy a tipográfia terrénümán előfordulható elemek tartalmas mozzanataival nemcsak ismeretterjesztő, hanem képző erejű közleményt adjanak; ami egy részről az általános értelmi színvonalat emeli, másrésztől a műizlésre és művészi fölfogásra könnyebben kedvet és alkalmat nyújt. Pláne a tanulni akaró dilletáns szemében csillogó fényű és nagy értékű egy-egy ilyen kérdés megvilágítása vagy búvárlat felfedése.

Emez újítások sorában látjuk egyik sarkalatos pontjál fölveve: az anyag teljes ismeretének terjesztését. Magam is ezután indulok, abban a jóhiszemben, hogy nem végzek haszontalan munkát akkor, midőn az alábbiakban elemezve leírom a természetes és mesterséges indigó eredetét, anyagát és gyártását.

Az indigó festőanyagot már az ókorban is ismerték. Plinius Indicumnak nevezte el, valószínűleg azért, mert ezen szóval egyúttal a növénynek termőhelyét, Indiát is meg akarta jelölni.

A kereskedésben előforduló természetes indigó nem egyéb, mint különböző növényeknek bizonyos műveletekkel színes és szilárd módosulásba átvitt nedve, tehát sem festőanyag-kivonat, sem pedig olyan növényi rész, mely festőanyagot tartalmaz. Ez a festőanyag meglehetősen sok növénycsaládban el van terjedve és leginkább a levelekben fordul elő. Az indigó-növények leginkább a forró éghajlat alatt honosak, de némelyek a mi éghajlatunkban is lelhetők. Indigó-tartalmú növények — melyekből indigó is állítvaott elő — például a Kelet-Indiában élő *Wrightia tinctoria*, az Észak-Amerikában élő *Baptisia tinctoria*, a Malabáron lelhető *Tephrosia tinctoria* s még sok más faj. Kínában és Japánban pompás kék festőanyagok a *Polygonum tinctorium*-ból és *Polygonum chinense*-ből állítvaott elő. Vannak még egyéb növényfajok is, melyekből indigót készítenek; ilyen az *Isatis tinctoria* (festő csüilleng), a *Polygonum*, *Taubenillia cantonensis* és a többi.

Marco Polo volt az első, ki a világgal legelőször közölte, hogyan termelik a növényt és miként készült belőle a festőanyag.

Európába legelőször a hollandok hozták a XVI. században, de egy félszázadi tartott, míg általánosan megismerték. Lassan felismerve jó tulajdonságait, oly mértékben kezdék alkalmazni, hogy az európai államok kormányai, attól tartva, hogy az egész festőcsüilleng-kultúra — mely ebben az időben Európában igen lábra kapott — idővel tönkre jut, az indigó behozatalát megtiltották. Később ismét megengedték.

Bengáliában természetik legtöbb indigó és ez egyszersmind a tartomány egyik legfontosabb kiviteli cikke. Madrasz szintén vagy két millió kilogramm indigót szállít kifelé, azonban többnyire silány minőségűt. Jáva és Manilla, valamint Közép-Amerika, Nyugat-India szintén jelentékeny mennyiségű indigót küld a nagy festékkereskedelmi empóriumokba.

A különböző indigófajok között a bengáliai indigót illeti meg a legelső hely, mivel igen kitűnő és aránylag mégis olcsó minőséget csak Bengália termelhet.

Az indigó hazája a tropikus égöv; a nedves vidékeken gyakran vadon is nő. Legjobban terem kevésbé homokos agyagföldben, melynek szilárdabb altalaja van. A föld likacsossága a levegő és nedvesség hozzáférését teszi lehetővé. Likacsos altalaj az ültetvényre veszélyes, ha a szárazságok következnek be; a mocsáros talajban pedig rothadásnak indulhat a növény.

Mihelyt a termést learatták, friss állapotban berakják az indigó-csávába. Előbb azonban a portól lerázzák, hogy ezáltal az indigó-paszta tisztább lehessen. Az indigócsáva nagy, cementtel kirakott szobához hasonlít. A csávák egymás mellett egy irányban vannak elhelyezve a földön és nem a földben; szám szerint négy, hat vagy több a gyár nagysága szerint. Minden ilyen csáva előtt van még az említettekkel hasonló területű csáva, de ennek magassága az előbbieknél fele vagy csak kétharmada. Ez rendesen mélyebben van. E két csávát (egyik elül, a másik hátul van) kis csatorna köti össze. Az alacsonyabb csávákat rézcsovek egy szélesebb — fönt nyitott — cementtel kirakott gyűjtőcsatornával kötik össze. A nagy és kis csáva közötti, valamint a kis csáva és a nagy gyűjtőcsatorna közötti csatornák sárgarézből készült csapokkal zárhatók el. A nagy — gyűjtő — csatorna egy nagyobb, földbe ásott, cementtel kibélelt tartóba visz. E tartóból a folyadékot a főzőkészülékekbe szivattyúzzák, mely a mellette lévő épület első emeletén van

elhelyezve. A nagy csávákat telerakják indigónövény-nyel, majd az egészet bizonyos mértékig fagerendákkal leszorítják, s meghatározott magasságig vízzel töltik meg. Ily állapotban a csáva 12—17 óráig marad. Ez az időtartam a külső hőmérséklettől függ. Csakhamar megindul az erjedés, mely abban nyilvánul, hogy szénsav száll fel és az oldat sárgás színt ölt. A folyadék azután fokozatosan sötétebb színűvé válik, végül olyan színt ölt, mint a sötét sör. Ebben a stádiumban lassankint megszűnik az erjedés is, s a folyadékból már csak kevés gázbuborék száll fel. Ekkor már a csapot is elfordítják, a folyadék a nagy csávából a kis csávába folyik. Midőn itt kissé lehűlt, nyolc munkás áll bele: a folyadék kötésükig ér. Mindegyiknek lapát van kezében; ezekkel oly módon kavarrák a folyadékot, hogy minél több levegő érje. A folyadék sárgás színe kavarás közben előbb zöldbe hajol, később az indigókéké válik belőle. Ha a munkások a csávából kijönnek, egészen kék színűek. Ujabbán a kavarást legtöbb helyen géppel végzik. Gyártás alkalmával a művezető időközönként egy fehér tányérra keveset tesz a folyadékból, és megnézi, vajjon eléggé kavartatott-e, s így oxidálódott-e már a folyadék, hogy a netán túlságos oxidálást megakassza. Ez utóbbi esetben ugyanis a kész indigó nem tapad eléggé össze, könnyen szétmállik. Ha a folyadék már eléggé oxidálódott, a kavarást abban hagyják, s az indigó finom iszap alakjában ülepedik le; most az indigót borító vizet lecsapolják, az indigó pedig a nagy gyűjtő csatornán át a reservoirba folyik, honnan egy nagy kovácsolt vasból készült, fönt nyílt főzőkazánba szivattyúzzák át. De mielőtt az indigó a főzőedénybe kerülne, még egy vászon-szűrőn szűrik át. A kazánban levő indigóhoz még kevés tiszta vizet, sőt némelykor még szikrát vagy timsót is tesznek. A kazán tartalmát folytonos kavarással közben hat órán át forralják, kifőzik. E kifőzés célja az, hogy az indigó-enyvek, valamint az indigó-növényekkel a csávákba jutott ásványos alkotórészeknek, így a pornak, a földnek egy része föloldódjék, továbbá hogy az indigó-pasztában levő mikroorganizmusok, melyek később rothadást idézhetnének elő, megölessenek. A kifőzés után a kék pasztát kétfős szűrőszöveten ismét átszűrjük, majd a szűrőszövetet bevont — gőzzel fűtött — szárítólemezekre teszik. Itt addig marad, míg vajnemű állományúvá válik, azután sajtóba rakják, mely a vizet kiperéseli a pasztából. A sajtóban három napig marad. A sajtóból kivett indigó már meglehetősen összetartó: faminára helyezve, dróttal hét-kilenc cm. vastagságú lemezekre, ezeket pedig ismét más minták segítségével kockákba vágják. A kockákat aztán a szárítókamrák állványain a legnagyobb óvatossággal szárítják, mert ha gyorsan szárítják, az indigókockák könnyen megrepednek, mi miatt piaci értékük is jóval csökken. A festőanyag minden indigót tartalmazó növényben ugyanaz; sem a varietás, sem a talaj nem változtat rajta. Az indigó becse, jó vagy rossz volta egyedül csak attól függ, hogy milyen gondnal s értelmességgel állították azt elő. Ha a festőanyagot túlságosan főzik, az indigó darabos, ha nem eléggé főzik, szemcsés lesz. Ha a sajtólást nem elég gondnal végzik, az indigó porózus vagy kemény lesz, vagy más tünetek észlelhetők rajta, amelyek az árát csorbítják.

Lássuk még: mitől függ az indigó értéke? Kétségkívül a minőségtől. De vajjon mitől függ a minőség? Függ a festőanyagnak (indigotin) viszonylagos mennyiségétől az egyik vagy másik indigóban. A bengál

indigó 50—70% indigotint tartalmaz. Indiának északnyugati tartományaiban készített indigóban gyakran 30% indigotin sincs; a többi részt az indigóenyv, indigó-barna és indigó-vörös meg ásványos (hamu) alkotórészek teszik. Habár az indigó értéke amaz aránytól függ, mindemellett még más körülmények is változtatnak arán. Ilyen az indigónak *kereskedelmi bőlvege*, a *szín* (van kék, ibolya, vöröses-ibolya, kékes-ibolya, vöröses-piros vagy rézszínű), a *külső alkat* (az alak, a kockák tiszta felülete, az indigóállománynak egyenletessége), az egyik vagy másik *faj után való kereslet*, de első sorban az indigótermés nagysága. A legsilányabb minőségű indigónak ára kilogrammonként körülbelül hét korona, a legjobb minőségűé húsz korona.

Ezúttal, a természetes indigó sorában, még csak a magyar indigóról mondok egy pár szót és a többi közül csak egy esetet említék. Sátoralja-Ujhelyben lakott egy öreg piarista tanár, név szerint *Katona Dénes*, ki az indigó-növényt a piaristák kertjébe ültette és magra termesztette. Majd utána a kormány *Sarlay dr.* vezetése alatt kísérleteket tett az indigókultúrának Magyarországon való meghonosítására. Sikerült ugyan indigót termelni, de borzasztó sokba került.

A természetes indigó a kelmefestő-iparban nagy elterjedtségnek örvend, különösen azért, mert a szöveten létrehozott szín szépség tekintetében bátran versenyre kél valamennyi kék festőanyaggal; azonkívül a fény hatásának és a szappanoldatnak majdnem teljesen ellenáll. De jósága nemcsak itt, hanem minden téren eléggé meg nem becsülhető.

...

Az 1880-as évek körül nagy feltűnést keltett úgy a tudományos világban, mint a gyakorlat emberei körében annak a híre, hogy sikerült az indigót mesterségesen vagyis szintetikusan uton előállítani. Ugy 1868-69 körül a kémikusok közül *Baeyer A.* müncheni tanárnak sikerült leginkább a problémát megoldania. Megismertette a tudományos világgal az indigó festőanyagának természetét és mesterséges készítésének módjait, ami nem csekély dolog az európai festék-és festőiparra nézve.

Baeyer 1880-ban készítette az első mesterséges indigót; de bizony tizenhét évig tartott, amíg a nevezetes fölfedezést az ipari technika hatalmába kerítette és a festék- meg a festő-ipar javára fordíthatta. Tehát tizenhét évig a mesterséges indigónak csak tudományos értéke volt. A vérmes remények, melyeket az ipar emberei a sikeres szintézishez fűztek, csak 1897 július havában váltódtak be, tehát akkor, midőn az első mesterséges indigó a világpiacra került és versenytársa lón a távoli Keletről, Indiából, Jávából hozzánk kerülő természetes indigónak.

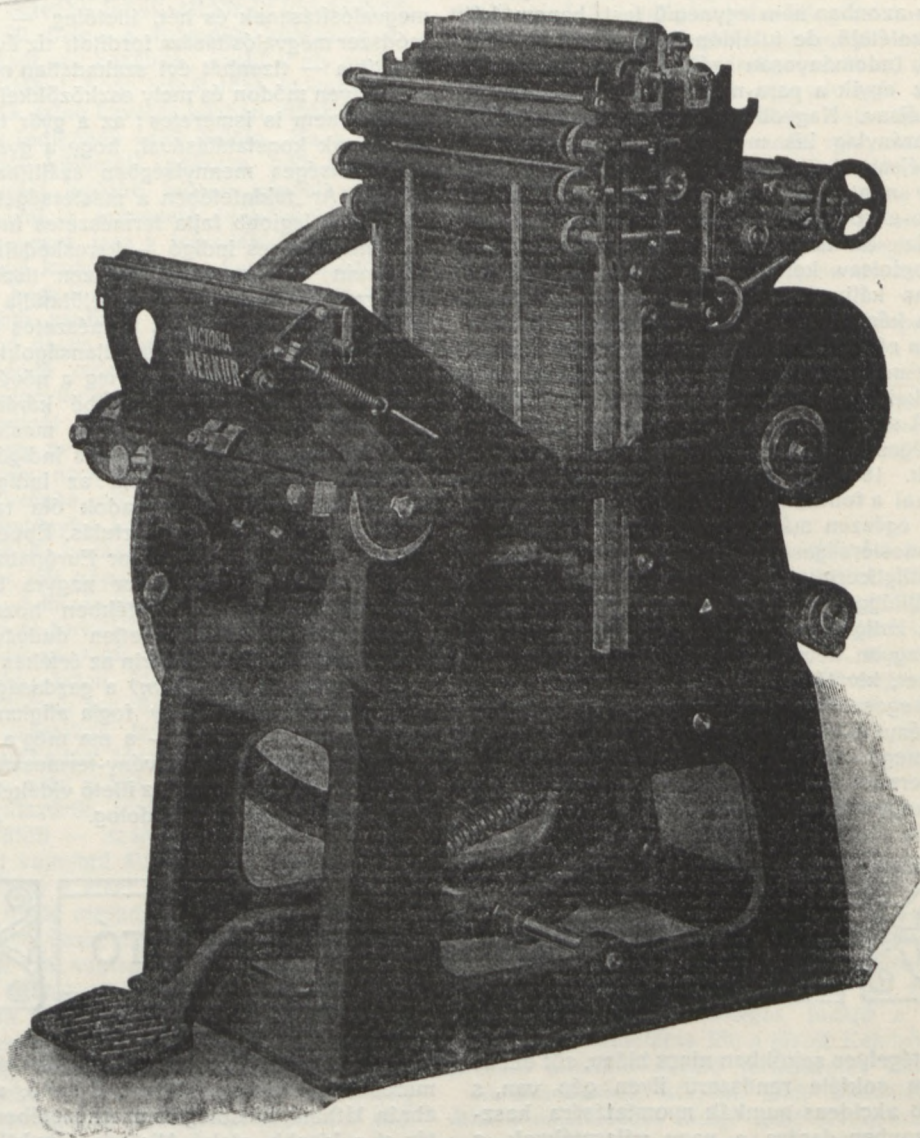
Az alábbiakban közlöm, mely akadályok állották útját a mesterséges indigó ipari érvényesülésének és hogyan fejlődött a mesterséges indigó gyártásmódja a piacra kerülésig.

Baeyer mesterséges indigóját a fahéjsavból készítette, a fahéj néven mindenki előtt ismeretes fűszernek egyik anyagából. A fahéj ugyancsak onnan kerül hozzánk, ahonnan a természetes indigó, de az indigónál jóval drágább. Ipari szempontból nem jelentett volna nagy dolgot az indigónak előállítására fahéjsavból, ha a fahéjsavat a drága fahéjból kellett volna gyártani. Az indigó szintézisét azonban megelőzte a fahéjsav szintézise. Akkoriban, amikor Baeyer a mesterséges indigó előállításának kérdésével foglalkozott,



kampó, mely egyszersmind a forma szabaddá-tételére is szolgál; 14. mozgatható lábajtó, mely védi a lábat az esetleges sérülésektől; 15. automatikus kézvédő (szabadalmazva). Kivánatra kétszín-, valamint irisnyomtatásra szolgáló dörzsölőhengerek is szállíthatnak. Az itt felsorolt előnyökön kívül még több oly gyakorlatias újítást eszközöltek e gépen, melyek a rajta való gyorsabb munkát elősegítik. Mint

készüléke akként állítható be, hogy szükség szerint a nyaló henger (héber) egy-egy keskenyebb vagy szélesebb festéksávot vegyen le a válú-hengerről. A nyaló henger szerkezete e gépen nem állítható el önmagától — mint az sok más tégelyes sajtón előfordul — mert ez önállóan, rúgós erővel szabályozódik, amely körülmény még amaz előnnyel is jár, hogy az esetleg összehúzódott avagy megdagadt nyaló



Rockstroh & Schneider Victoria-Mercur tégelyes sajtója.

ilyen említendő, hogy az ívfogókat nem kell becsavarni, ha új tégelyborítást kell alkalmazni, mert a tégelyborítást leszorító szerkezet teljesen szabadon áll. Egy új, igen elmés találmány révén — mely szabadalmazásra már bejelentetett — az ívfogók akként állíthatók be, hogy a tégelyen teljességgel megfekszenek, akár erős, akár gyenge is legyen a tégelyborítás, vagy a nyomtató-papíros. A piszkítás és regiszter-különbözetek elkerülhetők ezáltal, mert mint tudvalevő, igen sok esetben e bajok a nem jól tartó ívfogókra vezethetők vissza. — A válú-henger (duktor) hajtó-

henger egyformán egyenletesen fekszik a válú-hengerre vagy festék-cilinderre. A felhordó hengerek kiválóan gyakorlatiasan vannak elhelyezve, úgy hogy ki- vagy beemelésük egyszerű módon és igen könnyen eszközölhető: a hengereknek a hengercsapágyakba szorulása ki van zárva. Hogy ez az új gép olcsóbban állíthatassék elő, egyes géprészeket — mint a felhordó hengerek ágyazatát, a nyaló henger szerkezetét, a festékválút stb. kivételében egyszerűsítették, természetesen úgy, hogy az azok célját és hatását ne befolyásolja károsan. Tekintettel arra, hogy a gépen

nem készülnek nagyobb és nehezebb autotípiák vagy éppen domború nyomatok, az anyaggal is jelenté-  
kenyen takarékoskodhattak; ezáltal a gép, bár  
könnyebb lett, de azért kifogástalanul és biztosan  
működik akkor is, ha egész nyomásfelületét teljesen  
tömör szedés nyomtatására használnák is ki. Egy meg-  
felelő készülék fölöslegessé tette a hengerszék moz-  
gásának nehéz ellensúlyozóját; egybevetve ezt azzal,  
hogy a gép könnyebbre is lett építve, az az igen figye-  
lemreméltó eredmény éretett el, hogy a gép tetemesen  
szállítóképesebb, gyorsabb járású lett.

Az itt elmondottakból következik, hogy a Victoria-  
Mercur joggal nevezhető elsőrendű akcicens tégelyes  
sajtónak, s e gép a Victoria oldala mellett rövidesen  
és biztosan megkapja az őt megillető helyet a világ-  
piacon. A Victoria-Mercur egyelőre csak egy nagy-

ságban készül és pedig 320 : 420 mm. rámbelvilágos-  
sággal, úgy hogy két kis quart oldal minden nehé-  
ség nélkül nyomtatható rajta. Ára 1150 márka. Rész-  
letesebb fölvilágosítással a gyár itteni képviselője,  
*Tanzer Miksa* jóhírű szaküzlete szolgál.

Kisebb alakú gépeken most munkálkodik a gyár s  
ezek rövid időn belül szintén piacra kerülnek.

A magunk részéről biztosra vesszük, hogy a Vic-  
toria-Mercur rövidesen igen széles körben el fog ter-  
jedni Magyarországon. Biztosítja ezt egyrészt maga  
a gép belső értéke, másrészt pedig azok a kényszer-  
ítő körülmények, amelyek rászorítják a kisebb meg-  
közepes nyomdák tulajdonosait arra, hogy olyan gépe-  
ket szerezzenek be, amelyekkel a közönséges ame-  
rikai sajtók képességeit fölülmúló eredmények ér-  
hetők el. Mindez biztossá teszi az új gép kaposságát.



## SZAKBIZOTTSÁGI KÖZLEMÉNYEK



Folytatjuk a hozzánk beküldött munkák ismerte-  
tését, úgy amint azt a múlt füzetünkben megkezdtük.

A pécsi *Részvénynyomdából* beküldötték a »Die  
Herren Beamten« című színmű borítékát, melynek  
nyomdai előállításával azonban sehogy sem vagyunk  
megelégedve. Akadt már jobb is Pécsről. A szedés-  
kompozícióra az a megjegyzésünk, hogy a betű na-  
gyon gyöngye (tekintve a papiros minőségét), a keret  
pedig túlságosan sok és erős is. A keretnek egyéb-  
ként csak egyes részei vannak jól megoldva, de nagy  
hibája az egész kombinációnak az, hogy a felső —  
a címsort behatároló — rész nem függ össze az alsó  
résszel. Színezése talán jobb lett volna, ha megfor-  
dítva használják a vörös és fekete színt. A vörös  
szín ezen a sötétszürke papiroson nagyon gyöngye,  
hatástalan. A boríték negyedik oldalán alkalmazott  
impreszum úgyesen van megoldva, de ajánlanók,  
hogy legközelebb csupán a szöveget nyomtassák más,  
kiemelkedő színnel; úgy ahogy az említett borítékon  
alkalmazta a szedő: nem tartjuk elég összefüggőnek.

Ugyancsak a fenti nyomda gépmesterétől, *Dohá-  
nyos János* sajtószakértőtől kaptuk egy Szemle-boríték  
vázlatát, melyet azonban figyelmen kívül kellett hagy-

nunk, mivel a mostani borítékjaink előállítása bizto-  
sítva van. A borítékról különben megjegyzéseink a  
következők: A szöveg nagyon erőszakoltan van cso-  
portosítva, és így nincsen is szerencsésen megoldva.  
A szöveg betűi kicsinyek a rendelkezésre álló papir-  
felület nagyságához s a papiros színéhez viszonyítva;  
s ez az oka annak, hogy a borítéktervezet csak úgy  
kong az ürességtől. Felthaszt hiába keresünk rajta;  
az egyedüli erős díszítménycsoport is rosszul van  
elhelyezve. A keretkombináció nem volna ép a leg-  
rosszabb, de az előbb említett díszítménycsoport  
túlságosan erős a keret többi vonalaihoz képest.

Egy másik borítéktervezetet küldött be a pécsi  
Madarász-nyomda szedője: *Fellner J.* sajtószakértőnk.  
Díszítése rajzolva van: tájképet ábrázol, de en-  
nek annyi a hibája, hogy őszinte szívvel ajánlhatjuk  
a készítőjének, hagyjon föl az ilyes kísérletezéssel.  
Rajztudását — amit nem vonunk kétségbe — érvé-  
nyesítse más téren. Talán sfk-ornamentumok rajzolá-  
sánál sikeresen fog működni, de tájképszerű kom-  
pozíciók rajzolására, az arra szükséges előtanulmányok  
meg képesség hiányában, egyelőre ne is gondoljon,  
mert csak kínos hatást tudna véle elérni. *Wanko.*



## TÖRTÉNELMI FRAGMENTUMOK



### A cenzura és a nyomdász felelőssége.

A XIX. század eleje nagyon sivár volt a hírlap-  
irodalomra és a könyvnyomtatásra nézve. A napo-  
leoni háborúk kötötték le egész Európa minden ere-  
jét, s bizony: inter arma silent musae. Maga Napo-  
leon a legdögösebb zsarnoksággal bánt a hírlapiroda-  
lomal, s szigorúbban kezelte a cenzurát, mint bár-  
melyik fejedelemtársa. Utóda, XVIII. Lajos kezdet-  
ben enyhén bánt a sajtóval, de unokaöccse, Berry  
herceg megöletése után egyszeriben reakcióssá lett,  
s behozta a cenzurát. Öccse és utóda, X. Károly még  
konzervatívabb volt, és ahol csak lehetett, üldözte a

sajtót. Bukásának is ez volt a közvetlen oka.  
Az 1830-iki júliusi forradalom ugyanis úgy kezdődött,  
hogy a rendőrség behatolt a tilalom ellenére meg-  
jelent Temps, Globe és National nyomdáiba, s össze-  
zúzta a gépeket. A szedők ellenállottak, más munká-  
sokat híttak segítségül, s a harc csakhamar kiterjedt  
egész Párizsra. A zsarnok bukása után egy ideig ter-  
mészetesen nem ismerték a cenzurát Franciaországban.

Európa egyéb államaiban — Angolországot félig-  
meddig kivéve — a fejedelmek »szent szövetsége«  
verte béklyóba a sajtót. Ürügyet mindenütt találtak  
a legreakcióssabb rendszabályok életbeléptetésére is.  
Poroszországban például Kotzebue államtanácsos

meggyilkolása után kezdték meg a sajtó üldözését.

Nagyobb enyhülést európaszerte általában csak a negyvennyolcas idők bekövetkeztével ért meg a sajtó. A javult helyzet néhol állandó maradt, egyebütt — mint például nálunk is — rosszabbnak adott helyet.

*Magyarországon* csak olyanok voltak a tizenkilencedik század elején cenzura tekintetében a viszonyok, mint annakelőtte. A cenzura ráfeküdt az egész tipográfia, s különösen annak a hírlapirodalommal kapcsolatos részére. Ferenczi J. »A magyar hírlapirodalom története« című munkájában a cenzurái szabályokat röviden a következőképpen foglalja össze:

A hírlapok és időszaki iratok különösen nagyon szigorú ellenőrzés alá voltak vetve. A könyvvizsgálati szabályok szigorúan meghagyták a cenzoroknak, hogy különös figyelemmel vizsgálják át a hírlapok, a politikai időszaki iratok és naptárak kéziratait, mert az ily munkák gyorsan és széles körben szoktak elterjedni, hatásuk sokkal jobban érezhető, mint a nagyobb terjedelmű könyveké, melyek csak a műveltebbek kezébe szoktak eljutni. Az is mutatja a hírlapokkal szemben követendő éberebb fölügyeletnek a szükségét, hogy kiadásuk joga a fejedelmek volt föntartva, míg egyes könyvek megjelenésére a könyvvizsgáló hivatal is megadhatta az engedélyt. A hírlapszerkesztőknek és kiadóknak előre föl kell terjeszteniök programjukat, s ha eltérnek tőle: a cenzornak nemcsak joga, hanem kötelessége is a kiadást megtiltani. Meghagyta a szabályzat a cenzoroknak azt is, hogy a lapokhoz csatolni szokott mellékleteket figyelmesen ellenőrizték, és az ilyenek szétküldését lehetőleg akadályozták meg, még akkor is, ha megjelenésük ellen nem is volt kifogás. A vizsgálat szigorúsága kiterjedt a tudományos meg szépirodalmi lapokra. A cenzornak mindig tekintetbe kellett vennie az illető hírlap olvasó közönségét is, nehogy műveltségi fokának meg nem felelő cikkek közöltesse a lapban, avagy oly kétértelmű erkölcsi, tudományos vagy politikai elvek magyarázatai kerüljenek bele, melyekből a nem eléggé művelt közönség ferde következtetésekhez juthatna. A fokozottabb elővigyázat megkívántatott minden nagyobb időszaki vállalattal

szemben, kivált ha bennök egymáshoz közel eső kérdések és tételek más-más író által lőnek fejtegetve, de az időhöz nem kötött kisebb időszaki sajtótermékek csak a közönséges vizsgálati szabályoknak voltak alávetve. A szabályzat külön pontban intézkedett a politikai röpiratok, valamint a naptárak megvizsgálása felől, az előbbiekre azért sürgetett gondos fölügyeletet, mert közönségük rendszerint igen nagy volt, az utóbbiakra pedig azért, mert jó részt tanulatlan emberek közt forogtak, kiket a dolog természeténél fogva sokkal könnyebben lehet félrevezetni.

A magyarországi cenzorokat általában bizonyos túlbuzgóság jellemezte. Akárhányszor megtörtént, hogy amit Pesten avagy az ország valamely más városában betiltottak: Bécsben minden akadékoskodás nélkül ki engedtek nyomtatni. Hogy mindez nagy kárára volt a magyarországi könyvnyomtatásnak: magától értődik. A magyar írók tekintélyes része ugyanis az említett oknál fogva Bécsben nyomatta a könyveit.

A cenzura azonban nem érte be a nyomtatott betű korlátozásával, sőt megfojtásával. Kiterjeszkedett a levélbeli közlések üldözésére is. Midőn Kossuth Lajos az 1832-1836-iki országgyűlés tárgyalásairól Országgyűlési Tudósítások címen írott ujságot adott ki, a kormány megvonta tőle a póstai szállítás jogát. Amikor pedig ezzel sem foghatott ki Kossuthon, sőt ez az országgyűlés berekesztése után Törvényhatósági Tudósítások címen folytatta vállalkozását: elfogatta.

1848 március 15-ikén fölszabadult a sajtó egy időre, s ennek óriási fejlesztő hatása volt a könyvnyomtatásra is. A szabadságharc lezajlásával azonban a régebbi hanyatlott vissza minden, s úgy is maradt egészen a hatvanhetes kiegyezésig, amikor intézményes törvényekkel próbálták biztosítani a sajtószabadságot.

Hogy mit érnek e törvények: tapasztaljuk napról napra. A cenzura létezését tagadják, de azért megvan az a maga teljes sötétségében. A hírlapkaució már maga is egyik fajtája a cenzurának, amennyiben pusztán a tőkészek számára teszi lehetővé a szabad gondolatnyilvánítást. Az éjjeli ügyész, a munkáslapok ellen folytatott hajsza: mind olyan dolgok, amelyek bizonyítják, hogy a cenzura még megvan nálunk!...



## KNER IZIDOR RÖPKE LAPJAI



Eszteendőről-eszteendőre esemény számba megy a Kner Izidor Röpke Lapjainak a megjelenése. A becsületes tipográfiai akcidenst munkának olyan tömeget látjuk e füzetekben, hogy általában alig találunk szót annak a munkásságnak az előismerésére, amelyet a derék gyomai könyvnyomtató-mester évtizedek óta ernyedetlen buzgalommal kifejti, s amellyel egyszersmind útmutatókép hat a magyar nyomdaiparra.

A mostani füzetrel éppenséggel meglepett bennünket Kner Izidor. Anyai szakszeretett, tudás és művészet nyilvánul meg a vasokos füzetben, hogy valóban sajnálnunk kell: miért is nem mutathatjuk meg minden sorát, mindegyik oldalát szaktársainknak, mondván: Ide nézzetek; tanuljatok ettől a falusi tipografustól szakmát, művészeti lelkesedést; vigyétek be azt Budapest és az ország minden nyomdájába, s akkor igazán Mekkája lesz Magyarország a könyv-

nyomtatói tudásnak s becsületes tipografusmunkának.

A mostani füzet óriási haladást jelent még a Röpke Lapoknál is; meglátszik rajta, hogy oly munkatársat nyert Kner Izidor az ő Imre fiában, aki a maga teljességében örökölte édesapja szellemét, s aki szívvel-lélekkel ráadta magát a könyvnyomtatás tudományos és művészeti irányban való, becsületes gyakorlására.

A füzet tartalmát így, üres szavakkal bajos megismertetnünk. Látni kell azt. Van benne néhány okos és élvezetes dolgozat — különösen mesteri közöttük a Kner Imréné: a nyomdászat és a művészet egymáshoz való vonatkozásairól —, s aztán következnek a szebbnél szebb meghívó-minták, különféle technikával, jobbára elsőrendű művészek rajzai után sokszorosítva. Nem kevesebb mint ötezerhétszáz korona pályadíjat fizetett ki értük az idén a gyomai mester. Tessék ezt az összeget összehasonlítani az államnak

hasznos tárgyú dolgokra kitűzött százötven-kétszáz-koronás pályázataival! Bizony, elmondhatjuk: még tíz ilyen mecénás, mint ez a szerény könyvnyomtató-mester, s grafikusművészetünk fejlődése biztosítva van.

Ismételjük: üres szavakkal nem dicsérjük agyba-főbe sem Kner Izidort és kitűnő munkatársát, Kner Imrét, sem pedig a Röpke Lapokat. Nézze meg az utóbbit, aki szerét ejtheti, gondolkozzék rajta, s megérti majd a mi elfogódottságunkat, amikor látjuk, hogy egy alföldi kis város könyvkötőből lett nyomdász diadalmas versenyre kél Budapestnek és az egész országnak, de sőt még a külföld egy részének is leghatalmasabb nyomdáival, s hírt-nevet szerez a távoli nyugaton a maga városkájának. Micsoda ereszia rejtőzik abban a gyomai nyomdászban, hogy rövid huszonöt év alatt ily eredményt tudott elérni!

• • •

»Kortörténeti« érdekességénél fogva közöljük Kner Izidornak egy a Röpke Lapokat illető nyilatkozatát:

Röpke Lapok című kiadványom legújabb számát eddig csak pár kiváló szakember látta, s ezek ámulva csodálták azt a nagy lépést, amelyet rövid két esztendő alatt haladtunk úgy művészi, mint technikai tekintetben. Minden szakbírálatnál fontosabb azonban nekünk — pardon az őszinte nyilatkozatért — hogy biztosítva látom a nagy közönség részéről való teljes érdeklődést, amely visszahozza a csupán rajzba megklisébe beruházott tizenöt ezer koronát. És az országos nagy mozgalom megmozdítja kedves kartársaimat is, és jönnek majd mindenfelől kérni potyára a Röpke Lapokat, hogy innen-onnan pár száz példányos rendelést kapják. Ennek pedig vége! Egy Röpke Lapnak a papirosa egy koronába kerül, s csak ennek bélyegeken beküldése ellenében kap nyomdász a Röpke Lapokból, amelyhez azonban olyan nettó-árjegyzéket

is csatolok, amely szép hasznot biztosít a közvetítésért meg a szövegnyomtatásért. — Az a pár kartárs, aki a multban vevőm volt, kérés nélkül, eleve ingyen kapja meg a füzetemet. Ez eljárásomat pedig indokolja, hogy az utolsó előtti Röpke Lapokból több kartársnak saját impresszummal ezer példányt, és szukcesszive, kisebb példányszámokban ötszázat osztottam ki ingyen, s noha akadt egy kartárs, ki maga nyolcszáz korona árú blankót vásárolt, mégis — két év alatt — az ezerötyszáz Röpke Lapok papirosának az árát sem tudtam forgalomban behozni, míg ellenben egy prágai cég nyilvánosan publikálja, mely magyar cégek a vevői. Ez már különben illetékes fórum előtt fekszik, amelynek megkeresésére összes hiteles bizonyítékaimat beteterjesztettem arra nézve, hogy ez a dolog nem rajtam múlik, hanem kartársaimon, és hogy magában álló eset, hogy egy nagy nyomdának javára lemondtam egy nagy munkaterületen való anonnszozásról, és adtam neki ingyen száz darab saját cégű Röpke Lapot, amelyek egyenesen a fás kamrába kerültek, s csak azt a célt szolgálták, hogy amíg a turpisság kisül, ottan zavartalanul terjeszthessenek az idegen blanketták. Megtörtént ez egy nagy város összes nyomdáival szemben is, noha kollektíve kértek föl, hogy cégükkel való Röpke Lapokat kapjanak; kapott is tíz nyomda és két év alatt egy fillérnyi rendelést sem adtak föl, és ellenben két év multán — fölszólításra — egyesek visszaküldték szép tisztán, érintetlenül Röpke Lapjaimat. Ilyet többé nem játszunk! A meghívók így készíthetése nékem nagy vagyonba kerül állandóan, s az én pávafarkammal nem fog ékeskedni senki! Ellenben tisztos alapon minden kartárs kiváló és szolid kiszolgálásban, minden plagizátor pedig a mostani Röpke Lapom szöveges részében osztogatott fricskáknál is erélyesebben részesül. Tartsuk tiszteletben a fízparancsolatot.



## KÜLÖNFÉLE APRÓ KÖZLEMÉNYEK



### Mostani füzetünk borítéka s mellékletei.

Borítékunknak a Károlyi-nyomda mesterszedője, *Fekete Béla* szaktársunk a tervezője. Négy mellékletünk közül kettőnek (Zelinka és Halbrohr céglapja s »Károlyi György naptárai«) szintén ő volt a mestere. Egy harmadik mellékletünk a szegedi Dugonics-nyomdában (művezető: *Ablaka György*) készült, egy negyediken pedig a Gleitsmann-féle festékgyár pompás festékeiből ád mutatót *Tanzer Miksa* főképviselő.

Októberi füzetünk egy melléklete, a Grafikai Intézet memorandumára vonatkozólag Pápay Ernő szaktársunk kívánságára helyreigazításképpen ki kell jelentenünk, hogy Butkovszky Bertalan tervezte.

A Szakkör által a Grafikai Szemle mellékleteire kiírt pályázat — minthogy a választmány nem intézkedett másképpen — még mindig érvényben van. E pályázat havonkint megismétlődik harminc-harminc korona szedői és — ettől függetlenül — tíz-tíz korona nyomtatói jutalomdíjjal, amely ha csak lehet kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbika szedőjének, illetőleg a legjobb nyomtatási munka végzőjének. A szedői jutalomdíjra irányuló

pályázaton csak oly mű vehet részt, melyen a szedési elem kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely célra kellett kinyomtatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatniok. Ennek biztosítása okéért az ilyes mellékleteknél csak a papirosnak az árát térítjük meg.

A szóban forgó mellékletpályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 17-ikéig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken póstára adattak. Később földadott mellékletek a következő hóra maradnak. Pédányszám 2100. Korrekturának előzetes beküldése okvetlenül szükséges, még pedig Wanko Vilmos másodtitkár címére (Budapest VII, Dohány-utca 10, Fried és Krakauer nyomdája). A papirosról szóló számla a példányszámhoz melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága még a megjelenésük előtt bírálja el.

### Távbeszélő készülék, amin látni is lehet.

Néhány hónappal ezelőtt nagy föltűnést keltett az a hír, hogy a dániai Andersen testvérek olyan táv-

beszélő szerkezetet találtak föl, amely a beszéléssel egyidejűleg a távolba-látást is lehetővé teszi. Ezt az első híradást a szakkörök részéről némi kételkedés kísérte ugyan, de több tudós behatóbb vizsgálata alapján megállapították, hogy a találmány csakugyan nagyszerű és könnyen meg is valósítható. Azóta több európai államból üzleti ajánlatok érkeztek az Andersen testvérekhez, akik saját hazájukban sehogyan sem tudták a találmányuk értékesítésére szükséges pénzösszeget megszerezni. Kopenhágából érkezik most a hír, hogy a szerény anyagi viszonyok között élő föltalálók Pierre Richemond párizsi ügyvéddel, mint egy

## Előadások a festékipari technológiából.

A Technológiai Iparmúzeum igazgatósága 1910. évi január hó 4, 7, 11, 14, 18 és 21-ikén, mindig kedden és pénteken este 7—9 óra között a festékipari technológia köréből nyilvános előadásokat rendez, amelyekre az igazgatóság az érdeklődő közönséget meghívja. Az előadások tárgya: Január 4-ikén: A színekről általában. A színek összetétele és fölbontása. A kiegészítő színek (bemutatás). A meleg és hideg színek. A színek értéke. A színek harmónikus keverése. A szem színérzéki csalódásai (bemutatás). Elővigyázati szempontok e tekintetben a bevásárlásnál. A festékekről általában, céljuk, fölhasználásuk, besztásuk. A különböző célra való tekintettel támasztott követelmények (mészállóság, savállóság, fényálló és hőálló képesség). A fődő- és lazurfestékek. A festékek tartósságának gyakorlati megvizsgálása. — Január hó 7-ikén és 11-ikén: A vízfestékek (enyv-, méz-, kazein-, méz-akvarell) gyártása, hamisítása, megvizsgálása. A természetes vízfestékek szépítése s finomítása. A mesterséges (anilinnal gyártott) vízfestékek értékének és tartósságának megítélése. A gyártás előadásának sorrendje: fehér, sárga, narancspiros, kék és fekete festékek. A facade-festékek. — Január 14-ikén és 18-ikén: Az olajfestékek gyártása, hamisítása és megvizsgálása. A természetes és mesterséges olajfestékek. A mérges festékek, a velük való bánásmód. Útmutatás használatuknak minimumra való leszállítására. A gyártás előadása a színek fenti sorrendjében. — Január hó 21-ikén: A festékek kötőanyagai (mész, enyv, méz, vízüveg, kazein, lenolajkenőcs, mákolajkenőcs). A kötőanyag befolyása a színre. A kötőanyagok gyártása, hamisítása, megvizsgálása. A festék keverése a kötőanyaggal. A szárítók. A használatra kész ipari festékek. A fényezőiparban használt lakkok gyártása és megvizsgálása. Kitéte. — Előadó: Hoffer István vegyész, az államvasutak gépgyárának művezetője. Az előadások a budapesti állami felső ipariskola II. em. 68. sz. termében (bejárat: VIII, Népszínház-utca 8, fölépcső) lesznek. Az előadás ingyenes. Jegyet erre a Technológiai Iparmúzeum (VIII, József-körút 6, I. emelet) irodájában naponként d. e. 9—1-ig és d. u. 3—6-ig kaphatni, azontúl az előadási teremnél a szolgánál.

GIMNÁZIUMI BIZONYÍTVÁNY	
született 19... évi	
kialakult a z z	
190... iskola (Érden Budapesti) ker. m. kir. állami főgimnázium	
osztályában a következő bizonyítványt érdemelt.	
Vallásán	Természetlen
Magyar nyelv	Menyviséglen
Német nyelv	Rajolo merlan
Latin nyelv	Phil Propedeutika
Görög nyelv	Sze pi mas
Görög nyelv irodalom helyettesítő tárgj	Tornazas
Történelem	Franczia nyelv
Földrajz	Gyomai ras
Természetrajz	Szabadkezi rajz
Irásheli dolgozatainak külső alakja	
Az emulatszón orák száma	igazolt / igazolatlan
Maga visolet	
Tandj	
Osztendj	
Záró-éretkezleti ítélet	
Jegyzet	
Kelt Budapest n. 190... hó... napján.	
igazgató	osztályfőnök

Tanműhelyi vázlat.

nagy cég képviselőjével szerződést kötöttek a találmány megszerkesztése s értékesítése végett. A négy millió frank alaptőkével rendelkező gyár, mely most villamos motorok gyártásával foglalkozik, arra kötelezte magát, hogy az első ilyen látó telefonokat az Andersen testvérek rendszere szerint rendes üzemébe veszi, és az erre vonatkozó szabadalmat már tizenhét államban megszerezte. A föltalálók a szabadalomért nyolcvanezer frankot kapnak, s azonfelül a mindenkori jövedelemnek nyolc százalékát, ami esetleg nagyon csinos összeggé nőheti ki magát idővel. A találmánnyal különben Edisonnak egy régi problémája is megoldódik egyszersmind, mert a nagy amerikai föltalálók is már évtizedek óta foglalkozik ezzel.

## A mult füzetünkbeli első közleményre

vonatközlőleg a Grafikus Művezetők Egyesületének választmánya a következő átiratot küldte a mi választmányunknak:

»Tisztelt választmány! A t. Választmány által képviselt Könyvnyomdászok Szakköre hivatalos lapja, a Grafikai Szemle folyó évi november havi XI. számában vezető helyen *nyomdai művezetők* ellen súlyos rágal-makkal telt támadást intézett. E cikk aláírás nélkül jelent meg és így kétségtelennek kell tartanunk, hogy ez a t. Választmány tudtával és beleegyezésével látott napvilágot.

Az összes grafikai iparágaknál foglalkoztatott majdnem valamennyi művezető tagja lévén egyesületünknek, választmányunk ezt az ügyet magáévá teszi, s felhívja a t. Választmányt, hogy a cikkben foglalt tényeket, melyek a rágal-mak alapját képezik, bizonyítsa és a *nyomdai művezetők* gyűjtő névvel megjelölt egyéneket név szerint nevezze meg, hogy egyesületünk választmánya a vádak valódisága esetén a saját hatáskörében az illetők ellen eljárhasson. Választ-



mányunk az eme határozatára beérkezendő választói teszi függővé további eljárását.»

A Szakkör választmánya engem bízott meg a választással, tehát íme, röviden meg is felelek az átíratra.

Mult havi füzetünk első cikke így kezdődik: »Izlés-telen, sőt piszkos dologgal kellett legutóbb foglalkoznia Szakkörünk választmányának.« Már e bevezetésből is kítűnik, hogy én a cikkben főképp csak a november 18-iki választmányi ülésen elhangzott vádakat (I. az ülésnek azóta már hitelesített jegyzőkönyvét ugyane füzet 256. oldalán) kommentáltam, kiterjeszkedve még néhány oly dologra, amelynek valóságisa köztudomású. Hogy bectelen dolgot követtek-e el véle az illetők: fölfogás dolga; én — akinek a véleménye nem változik máról holnapra — azt tartom, hogy igen. A Grafikus Művezetők Egyesülete választmányának is körülbelül ez lehet a fölfogása, mert különben nem kérné az illetők megnevezését, hogy »ellenök a saját hatáskörében eljárasson«.

Nékem bizony a közérdek, a nyomdászbecsület megóvásának szempontjából kiméleltlenül kellett — a választmányi ülés jegyzőkönyve nyomán — megírnom a cikket, sőt ha a *magukat nyomdai művezetőknek nevező* egyének nevét sikerült volna megtudnom, bizonyára azt is habozás nélkül kiírtam volna.

Nevekkal tehát — sajnos — nem szolgálhatok, de azt szívesen kijelentem, hogy a Grafikus Művezetők Egyesületét eszem ágában sem volt e közismert tények — tehát nem rágalmak! — közlésével megbántani. Sőt nem is merném föltételezni, hogy az illető denúciáns a Grafikus Művezetők Egyesületének tagja volna.

Ad vocem: rágalmak! Tizenhét esztendeje dolgozom szakirodalmi téren. A Magyar Nyomdászat tíz évfolyamában, a Nyomdászati Enciklopédiában, a Grafikai Szemle hét, a Magyar Nyomdászok Évkönyve hat utolsó kötetében meg egyebütt együttvéve jó néhány száz szakdolgozatom jelent meg. De mutassanak benne csak egy sort is, amelynek megírásában nem a jóhiszeműség meg a tárgyilagosság lett volna vezetőm! Ha valaki, úgy én leszek az, aki majdan, élte alkonyán büszke önérzettel tekinthet vissza a múltjára: dolgoztam a magam kis munkakörében becsülettel, meggyőződéseim szerint, soha senkit igaztalanul meg nem bántva, mindig csak a közérdeket tartva szemem előtt, nem várva jutalmat, elismerést senkitől, csak a magam lelkiismeretétől. Hogy ebben a stréberkedő, hiúsággal tele világban nem tudtam mindenkinek kedvére cselekedni: arról bizony a legkevésbé sem tehetek.

A rágalom szót visszautasítom.

Novák László.

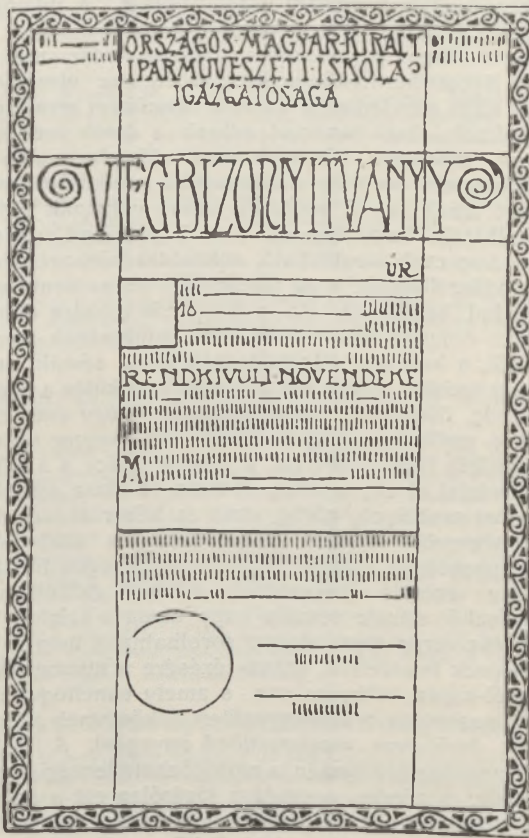
## Fittler-Györgyi: Magyar Iparművészet.

Nyomdász-embert rendkívül érdeklő huszonkét oldalal kezdődik a Magyar Iparművészet ezidei kilencedik füzete. Kós Károly, az építész, pihenésképpen elővette pennáját, s vastag, iromba vonalakkal rajzolt írt és szöveget rajzolt »Attila királról ének« címen. Remek ballada. Remek a szöveg s illusztráció összevágása, egybehangzása. De gyönyörűek azok a sorok is, melyekkel a Magyar Iparművészet magyarázza a dolgot:

»Valamikor a székely hegyek közt járkált az építész, és öreg templomokat meg mohostetejű düledező parasztházakat nézegetett, rajzolgatott. Közbe-közbe szóba állott az emberekkel is, beszédüket meghallgatta, együgyű nótáikat eltanulta. Munka köz-

ben és pihenéskor figyelgette őket és rajzolta is: az embereket, a lovakat, a bivalyokat. Ott a székely hegyek között pedig Attila népe lakik ma is, s kegyelettel emlegetik a hun királyt ma is. Pedig közel másfélezer esztendeje, hogy eltemették...»

Ott, ott születhetett meg ez a ballada. Talán egy szomorú, esős, ködös estén, amikor ott ült a nagy, zöldcserepes padkáján. Künn szitált az összelejt permeteg és dudált halkán a szél is, talán az esőmadár is közbe-közbesikoltott. Bent meg, a cserepes körül csend volt és homály; a tűz is talán inkább hamvadt már, mint éledt. Ott, akkor láthatta ezeket a képeket: a táltost, a regőst, a kürtöst, a királynékat, a fiúkat, a temetést. Az egészet. Azután már csak le kellett rajzolni.



Tanműhelyi vázlat.

És megrajzolta. Ahogyan a nép lelkén keresztül látta és megírta, ahogyan a nép szívéen át hallotta. És ahogyan tudta: iromba, vastag, durva vonalakkal, szinte véste, mint ahogyan egy régi parajdi kapuzábn látta az írást. Róttá, rajzolta, magyar szívvel, magyar lélekkel. Ahogyan ezt a világragédiát csak magyar ember álmodhatta meg.»

A lap e legújabb füzete egyébként is egyike a legszembeknek és legtartalmasabbaknak, amelyek eddig megjelentek, és minden tekintetben méltón állja meg a helyét a legelőkelőbb külföldi folyóirat mellett is. A Magyar Iparművészet az Országos Magyar Iparművészeti Társulat tagjainak évi tíz korona tagsági díj fejében illetményként jár; előfizetési díja ugyanannyi. Melegen ajánljuk e gondosan szerkesztett, magas színvonalú, szép folyóiratot olvasóink figyelmébe.

## A Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz

1910-iki kötete ismét *Lerner Dezső* szerkesztésében látott napvilágot. Tartalma hasznos és tanulságos, mint rendesen. Elül a naptári rész, majd néhány kisebb-nagyobb irodalmi dolgozat, ezt követőleg az úgynevezett hivatalos rész, vagyis a statisztika, árszabály-szövegek, egyesületi tájékoztató meg néhány hasznos tábla, végül pedig a térképpel is magyarázott uti-kalauzi rész van benne. Gondosság és bizonyos mértékig jó izlés nyilatkozik meg az egész könyvön, büszke lehet rá a szerkesztő is, s a Szakegyesület is.

A Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz immár nélkülözhetetlen zsebkönyve a magyar nyomdászoknak, s ezt legfőképpen a tartalmának köszönheti, amely fölvilágosítást tud adni a nyomdászt szervezeti tekintetben érdeklő fontosabb tudnivalókról. A tulajdonképpeni irodalmi rész jelentőség dolgában elvész az igen értékes úgynevezett hivatalos rész mellett.

A Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz viszonylag igen nagy elterjedtsége készíttet bennünket arra, hogy egynémely olyan tanácsot adjunk a derék szerkesztőnek, amelynek követése csak előnyére volna az évkönyvnek és még hasznosabbá, nélkülözhetetlenebbé tenné azt. E tanácsok abban volnának összefoglalhatók, hogy legyen a szakegyesületi évkönyv kizárólag csak megbízható, sokoldalú tájékoztatója a nyomdászvilágnak, s ne törekedjék benne senki sem irodalmi babérokra. Az a nélkül is jobbára efemer értékű dolgozatok egészen elmaradhatnának onnan elülről, s helyüket elfoglalhatnák olyan sémák, amelyeket mostan úgyszólván állandóan nélkülöz a nyomdászság. Ilyenek volnának például — hogy csak egy-kettőt említsünk meg belőlük — a magyar iskolai helyesírás főbb szabályai, a fraktur ábécé s a német helyesírási elvek, a latin, francia és olasz szó-olvásztási szabályok, görög, cirill és héber ábécé a legszükségesebb szedési szabályokkal, a szabványos papir nagyságok táblája, a papírosminőségek fölismerésére szolgáló útmutatások mintegy dióhéjban, a kiegészítő színek sémája vagy maga a színekör stb.

Egész sereg olyan dolgot sorolhatnánk még itt föl, amelynek ismeretére, utána-nézésére a nyomdásznak napról-napra szüksége van, s amely ennélfogva igen alkalmas volna a szakegyesületi évkönyvnek állandó, tehát évről-évre megismétlődő anyagául. A kötetek hasznossága így igazán a nélkülözhetetlenségig fokozódnék, s minden nyomdász kizárólag ezt a szervezeti s szaktechnikai vademekumot hordaná a zsebében.

Ismételjük: a Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz most megjelent kötete nagyon jó, nagyon hasznos kis könyvecske, de talán még hasznosabbá válhatnék, ha a derék szerkesztő megszívlelné fentebbi tanácsainkat.

## Rotációs papirosok gyártása idehaza.

A rotációs gépekhez szükséges tekerccspapírt még nem gyártják Magyarországon, s ez szóba került már a képviselőházban is. Most azt rebesgetik, hogy egy nagyobb újságvállalatunk fog három millió koronányi alaptőkével ilyen gyárat alapítani. Három esztendő múlva újabb három milliót fektetnének bele a vállalkozásba. Az évi termelés kezdetben ötszáz, később ezerkét-száz vagon papirosra rúgna. A vállalat különben az alaptőke harmincöt százalékának megfelelő összeget kér öt-esztendei támogatásként a kormánytól. Az Első Magyar Papiripar R.-T. szintén hasonló ajánlatot tett a kormánynak, de 36%-os segélykéréssel.

## A Franklin-beli Hirsch-Lipót-alapítvány

kamatainak szétosztása már megtörtént. Ezt az alapítványt a Franklin-Társulat derék műszaki személyzete tette igazgatója *Hirsch Lipót* ötven-éves munkásságának emlékére. Az alapítvány kamatait, melyek esztendőnkint Lipót napján kerülnek szétosztásra, az idén négy Franklin-beli rokkant nyomdász kapta: *Juhász János, Horzényi F., Erényi F. s László Dezső.*

## A hírneves Rockstroh és Schneider cég

által gyártott *Victoria* téglés sajtók kifogástalanságát s használhatóságát legjobban bizonyítja a gép rohamos elterjedése a világ minden részében. Budapesten is már számos nyomdában van üzemben a tulajdonosok teljes meglegedésére, legújabban pedig az *Iparművészeti Iskola* grafikai szakosztálya s az *Egyetemi Nyomda* rendeltek egy-egy V. számú *Victoria* téglés sajtót. Az előbbit a napokban már fölállították.

## Egy újabb német szaklap megalapítása.

Berlinben most egy nagyobb grafikai szakfolyóirat van létesülőben. *Knab Albert*, a jeles grafikusművész indítja meg *Graphische Werkstätten* címmel. A lapban — mint azt a szerkesztő-kiadó egyénisége is biztosítja — a művészeti tárgyú elem lesz túlnyomó.

## A világ legnagyobb nyomtató-sajtóját

a minap készítette el a párizsi Marinoni-féle gépgyár. E gép hossza nem kevesebb mint negyven méter, szélessége három, magassága pedig öt méter. Két oly önállóan működni tudó gép összetételéből áll ez a kolosszus, amelyek mindegyike képes egy-egy hatvan-négy-oldalas újságnak a kinyomtatására. A gyorsaság — hatvannégy oldalt számítva — tizenötezer volna óránként, vagyis a gépek mindegyike százezer példányt tudna kinyomtatni valamely nyolc-oldalas és kétszázszáz oldalas újságból óránként.

## Könyveink fölvgatlanul való bekötése.

A könyvkiadók fundálták ki ezt az új dolgot, s az volna az értelme, hogy a közönség a szortimentertől mutatóba kapott könyveket ne olvashassa el a nélkül, hogy megvásárolná. Az újításnak vannak azonban rossz oldalai is. Már maga a könyv lapjainak a fölvgadosása sem a legkellemesebb munka, különösen amikor nincs arra alkalmas eszköz a kezünk ügyében, de ezenfelül a könyvnek fölvgatlan, vagy csak tompa késsel fölvgott szélei kész lerakódóhelyei a pornak meg egyéb tisztátalanságnak. Már pedig ha a por egyszer belevette magát a könyvek szélébe, vajmi bajos azt onnan eltávolítani. Tapasztalhatjuk ezt különben azoknál a könyveknél is, amelyek cafrangos szélű papirosra vannak nyomtatva, s nincsenek körülvgva. — Az újítás fölkarolása előtt mindezzel számolniok kellene a könyvkiadóknak.

## A cinkről való litográfiai nyomtatáskor

elkerülhetetlen valami olyan savaknak a használata, amelyek a velük dolgozó munkás kezét megfestik és kieszik, sőt komoly bőrbetegségeket is okoznak rajta. Mindennek úgy lehet az elejét venni, hogy kezünket a munka megkezdése előtt vazelinnel jól bekenjük.

## HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK

Mesterszedő és szakíró szaktársaink figyelmét föl-hívjuk a Szakkör e füzetben közzé tett pályázataira.

Választmányi ülés 1909. évi december 20-án.

Elnök: *Werner Jenő* II. alelnök.

Jelen vannak: *Werner Jenő* II. alelnök, *Bozsik István* pénztáros, *Morócz Jenő* I. titkár, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Sarlós Lajos* ellenőr, *Boros Dezső* I. leltáros, *Hollósy János* II. leltáros, *Bárány Nándor*, *Bauer Henrik*, *Burgheim Károly*, *Busay Balázs*, *Fekete Béla*, *Goldberger Ármin*, *Gyöngyösi Sándor*, *Kallós Ödön*, *Novák Alajos*, *Novitzky N. László*, *Prüner Arnold*, *Schornstein Jakab* a *Spitz Adolf* választmányi tagok, valamint *Novák László*, a *Grafikai Szemle* szerkesztője. — Távolmaradásukat igazolták: *Tanay József* elnök és *Augenföld M. Miksa* I. alelnök.

*Werner Jenő* II. alelnök bejelenté, hogy *Tanay József* elnök és *Augenföld Miksa* I. alelnök akadályozva voltak a megjelenésben és az ülést megnyitja.

Elnök az ülést megnyitván, a múlt ülés jegyzőkönyve fölolvastaték és hitelesítették. A jelen ülés jegyzőkönyvének hitelesítésére *Boros Dezső* és *Busay Balázs* választmányi tagokat kért föl.

A *Grafikai Művezetők Egyesülete* átírta a *Grafikai Szemle* ez évi 11-ik számának vezető cikkére vonatkozólag tárgyalás alá vétetvén, a választmány kimondja, hogy a kérdéses cikk írásába nem folyt be és arról, miután a lap fölött cenzurát nem gyakorol, előzetes tudomása nem volt a így a felelősség a cikk szerzőjé, *Novák László* szerkesztőtterheli. *Novák László* előadván a cikk megjelenésének indítókait, a választmány felkéri őt, hogy a *Grafikai Szemle* legközelebbi számában az előadottakat nyilatkozat alakjában tegye közzé. Erről a *Grafikus Művezetők Egyesülete* átiratilag értesítették.

Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

*Bozsik István* a következő indítványt teszi: „Mondja ki a választmány egyelőre elvben, hogy a Magyar Nyomdászattal való egyesülést, becsületes fuziót szükségesnek látja, és a Művezetők Egyesületével való érintkezés, illetve a részletes tárgyalások megejtése céljából egy öt tagú bizottságot küld ki, föl-kérvén *Peldi Gyulát*, mint a szervezést vezetőt, eme tárgyalások vezetésére.”

*Novák László* hosszabb beszédben ellenzi az indítványt s javasolja, hogy a választmány térjen fölőtte napirendre. *Bárány Nándor*, *Busay Balázs*, *Hollósy János*, *Sarlós Lajos*, *Werner Jenő*, *Burgheim Károly*, *Schornstein Jakab*, *Gyöngyösi Sándor* valamint *Bozsik István* és *Novák László* ismételt hozzászólása valamint *Bozsik István* és *Novák László* ismételt hozzászólása elután a választmány az indítványt II. szavazattal 7 ellenében el-utadja, avval a módosítással, hogy öt tag helyett hetet küld ki fogadja, melynek tagjaiul megválasztottak: *Tanay József*, *Werner Jenő*, *Bozsik István*, *Fekete Béla*, *Hollósy János*, *Novitzky N. László* és *Morócz Jenő*. A bizottság a tárgyalások eredményéről a választmánynak fog jelentést tenni.

A Nyomdászati Tanműhely vezetője, *Czakó Elemér* dr. megbízásából *Bauer Henrik* jelenti, hogy a Szakkör által a Tanműhely rendelkezésére bocsátott gépek és egyéb eszközök a kincstár által beszerzett gépek föllállításá következtében nélkülözhetővé váltak, s a helyiség szűk volta miatt kéri azok elszállítást. A választmány megbízza a tanműhelyi bizottságot, hogy eszközödjön ki néhány heti haladékol, míg a Szakkör a kísérleti nyomda számára megfelelő helyiségről gondoskodik.

*Wanko Vilmos* II. titkár ismerteti a szakbizottság által meg-állapított pályázati feltételeket az cizakiek írására és a Kör tag-sági jegynek azedésére és nyomására, mihez a választmány hozzájárul.

A választmány pénztáros indítványára az anyaegyesületi pénz-beszedők közül az egyiknek negyven, a másiknak harminc korona tiszteletdíjat szavaz meg a Körnek teljesített munkás-ságuk jutalmául.

Több tárgy nincs, az ülést véget ért.

*Morócz Jenő*, I. titkár

### Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1909. évre.

(Huszonnegyedik évfolyam. Szerkesztette *Novák László*.) Ebből a több mint tízennyegy füny terjedelmű s huszonhét műmelléklettel ellátott pompás könyvből még mindig van eladó példány. Megrendelhető *Bozsik István* pénztárosnál (Budapest, Sándor-tér 4).

Tagsági járulékokban a múlt hóban befolyt:

a) Egyesektől (I. a 282. oldalon olvasható pénztári kimutatást): *Neumann Izsák* 4.20, *Molnár József* 6.40, *Béni Zsigmond* 1.20, *Gelléri Mihály* 3.60, *Szabó Sámuel* 2.60, *Váci István* 0.60, *Kupán Lajos* 7.80, *Hegedűs Péter* 1.80, *Bartoss Lajos* 6.—, *Bajzáth Sándor* 2.40, *Kovács Gyula* 1.20, *Liptay András* 3.60, *Steiner Ferenc* 3.—, *Csorbá Kálmán* 1.20, B.-csabai helyi csoport 1.80, *Beer Miklós* 3.60, *Weisz Mór* 1.20, *Szabó Sándor* 1.80, *Militty Rankó* 2.40, *Berman Arthur* 3.—, *Révai Kálmán* 1.20, *Halapka Pál* 1.20, *Frank Mór* 1.20, *Szallabek János* 1.80, *Pály János* 3.—, *Löbl Lajos* 1.80, *Hirsch Lajos* 1.20, *Novotny Lajos* 1.20, *Fantó József* 1.20, *Berkó Mihály* 3.60, *Mónus Károly* 1.20, *Janovszky János* 1.80, *Deák József* 2.40, *Schwarz Bernát* 1.80, *Breuer Miksa* 1.80, *Szauer Adolf* 1.80, *Deutsch Simon* 2.40, *Király Dávid* 1.20, *Éliás Sámuel* 1.20, *Kornstein Miksa* 1.20, *Poduska Lajos* 7.20, *Monori Ede* 1.80, *Szolda Sándor* 1.20, *Zubriczky Ferenc* 1.20, *Baum Lajos* 1.20, *Koczaurek Rajm.* 1.20, *Huszár Károly* 1.20, *Szenzenstein G.* 1.20, *Deutsch Sámuel* 1.20, *Csaba Miklós* 0.60, *Sichermann Lajos* 0.60, *Markovits Béla* 0.60, *Klein Rudolf* 0.60, *Drach Ferenc* 0.60, *Messinger Aladár* 0.60, *Benkó Dezső* 0.60, *Dobos Géza* 0.60, *Waldmann Izidor* 0.60, *Türk J. Dávid* 0.60, *Böhm Jenő* 0.60, *Steinherz Miklós* 0.60, *Süssmann Adolf* 0.60, *Lányi Béla* 0.60, *Perl István* 0.60.

b) A vidékről (I. a 282. oldalon olvasható pénztári kimutatást): *Miskolc* 21.60, *Szabadka* 31.80, *Kolozsvár* 42.60, *Ujpest* 4.20, *Gyula* 6.—, *Eger* 12.60, *Gyoma* 7.20, *Hódmezővásárhely* 2.40, *Gyöngyös* 4.80, *Nagyvárad* 6.60, *Kecskemét* 10.80, *Nyitra* 3.—, *Szombathely* 12.60, *Óbuda* 4.20, *Esztergom* 5.40, *Turócszentmárton* 4.20, *Szamos-újvár* 1.80, *Ungvár* 6.60, *Temesvár* 21.—, *Marosvásárhely* 10.80, *Nagykanizsa* 4.20, *Kaposvár* 7.20, *Szeged* 8.40, *Kassa* 11.40, *Rózsahegy* 6.—, *Mohács* 3.60, *Szentgotthárd* 3.60, *Debrecen* 70.80, *Sopron* 24.—, *Nagyszében* 3.—, *Győr* 36.60.

Tagsági forgalom 1909. évi november hóban.

*Beléptek a Körbe:* *Bartfeld Vilmos* (Nagyvárad), *Fantó József* (Kellner), *Völfer István* (Szombathely), *Szabó Kálmán* (Fővárosi), *Székely Sándor* (Otthon), *Schwarz Zoltán* (Galitzenstein), *Horváth Antal* (Állami), *Garstenbaum Ferenc* (Posner), *Holubek Jenő*, *Sottnik Alajos* (Rózsahegy), *Boldizsár Károly*, *Devich Lajos*, *Papi Ferenc*, *Szentesi Pál*, *Tárkányi Gusztáv* (Debrecen), *Somossy Lajos* (Miskolc). — *Az alapszabályok hetedik szakasza alapján törlendő:* *Szabó Sámuel* (Makó). — *Hátralék miatt törlendők:* *Bauer Károly* (Bp. H.), *Krätzer I.* (Stephanum), *Róza Sándor*, *Gadó József*, *Tininszky István*, *Hollerik Alajos*, *Karabás István*, *Weiszbarth Lipót*, *Blázi István*, *Fehér János*, *Heim Ferenc*, *Alchinger Gusztáv*, *Musa Imre* (ismeretlen tart.). — A hó végén 12 tiszteletbeli, 1642 rendes, összesen 1654 tag.

A magyar állam nyomdászattörténeti térképe.

(Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta *Firtinger Károly*.) Ebből a hasznos kis történelmi munkából is van még néhány példány. Ára 60, postán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják. Megrendelhető *Bozsik István* pénztárosnál (Gutenberg-Otthon).

A múlt évi *Grafikai Szemle* bekötési táblájából

néhány darab még rendelkezésre áll, s fővárosi megrendelőknél 1.40 koronáért, vidékielennél (portómentesen) 1.50 koronáért adjuk.

Szakbizottsági ülés 1909. évi december 8-án.

Elnöklő: *Werner Jenő* II. alelnök.

Jelen vannak: *Werner Jenő* II. alelnök, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Bozsik István* pénztáros, *Bárány Nándor*, *Hollósy János*, *Spitz Adolf* szakbizottsági tagok, továbbá *Novák László*, a *Grafikai Szemle* szerkesztője.

*Werner Jenő* II. alelnök az ülést megnyitja, s kéri a másod-titkárt a marosvásárhelyi pályázat munkáinak bemutatására.

*Wanko Vilmos* bemutatja a marosvásárhelyi tagcsoportunk által a nyomtatványkiállítás meghívójára kirt pályázatra beküldött munkákat, szám szerint ötöt, melyek a következő jellegűek lettek ellátva: 1. „Töröküv”, 2. „Vázlat”, 3. „Kedző”, 4. „Feszítés meg”, 5. „Töröküv I.”.

A szakbizottság a munkák alapos megtekintése után konsta-tálja, hogy a beküldött pályamunkák mindegyike szedőjének

Bevétel. **Pénztári kimutatás 1909 november haváról.** Kiadás.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Áthozott a múlt hóról .. .. .			4786	29	November 13-iki házi estély .. ..	302	52		
10 drb hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	Helyiségbér negyedévre .. .. .	229	10		
Gutenberg-szobor-alap .. .. .			850	—	Aradi és kolozsvári szaktanfolyam	126	64		
Ács-Mihály-alap .. .. .			571	48	Koszorú Ács Mihály sírjára .. ..	20	—		
Nov. 13-iki házi estély bevétele ..			304	20	Alapszabályok újabb benyújtása ..	4	80		
					Takarítás, világítás, admin., portó ..	30	83	713	89
					Héspenz a hó végén .. .. .			5447	60
					10 drb hitelszöv. részjegy à 10 kor.			100	—
					Gutenberg-szobor-alap .. .. .			850	—
					Ács-Mihály-alap .. .. .			571	48
<b>Tagsági járulékokban befolyt:</b>									
Államnyomda .. .. .	18	—							
A Nap .. .. .	1	20							
Athenaeum .. .. .	24	—							
Auer I. .. .. .	1	20							
Bagó-nyomda .. .. .	1	20							
Bercsényi-nyomda .. .. .	1	80							
Berkovits-nyomda .. .. .	1	20							
Budapesti Hírlap .. .. .	5	40							
Buschmann Ferenc .. .. .	5	40							
Egyetemi nyomda .. .. .	7	20							
Egyesületi tisztviselők .. .. .	9	—							
Elek-nyomda .. .. .	1	20							
Európa .. .. .	3	—							
Farkas Testvérek .. .. .	2	40							
Fővárosi nyomda .. .. .	4	20							
Franklin-Társulat .. .. .	81	60							
Franklin-flók .. .. .	6	60							
Fráter és Társa .. .. .	1	20							
Fried és Krakauer .. .. .	4	80							
Gallitzenstein .. .. .	3	—							
Garai-nyomda .. .. .	3	60							
Globus .. .. .	13	20							
Grafikai Intézet .. .. .	3	—							
Guttman Ignác .. .. .	—	—							
Haladás-nyomda .. .. .	—	60							
Hamburger és Birkholz .. .. .	1	20							
Hedvig Sándor .. .. .	1	80							
Hornyánszky-nyomda .. .. .	24	—							
Hungária .. .. .	9	60							
Jókai-nyomda .. .. .	2	40							
Kánitz-nyomda .. .. .	1	20							
Karczag-nyomda .. .. .	1	20							
Károlyi-nyomda .. .. .	1	20							
Kellner Ernő .. .. .	1	20							
Kertész-nyomda .. .. .	3	—							
Klein Vilmos .. .. .	4	20							
Korvin Testvérek .. .. .	5	40							
Közsegi nyomda .. .. .	6	60							
Légrády Testvérek .. .. .	10	20							
Löbl D. és Fia .. .. .	2	40							
Magyar Hírlap .. .. .	5	40							
Markovits és Garai .. .. .	1	20							
Márkus Samu .. .. .	11	4a							
Máv. menetjegynyomda .. .. .	2	40							
Minerva-nyomda .. .. .	—	—							
Otthon-nyomda .. .. .	1	80							
Pallas .. .. .	22	20							
Pannonia .. .. .	2	40							
Pátria .. .. .	24	60							
Pazmaneum .. .. .	3	60							
Pénzüntézet nyomda .. .. .	4	80							
Peater Lloyd .. .. .	8	40							
Pesti Könyvnyomda R.-T. .. .. .	42	—							
Petőfi-nyomda .. .. .	7	20							
Posner Károly Lajos és Fia .. .. .	10	80							
Radó Izor .. .. .	6	—							
Rákos Farkas .. .. .	3	—							
Révai és Salamon .. .. .	5	40							
Rigler József Ede .. .. .	10	20							
Rothberger és Welsz .. .. .	3	—							
Rózsa Kálmán és Neje .. .. .	9	—							
Schmidl-nyomda .. .. .	3	60							
Stephaneum .. .. .	28	40							
Székesfővárosi Házi Nyomda .. ..	19	60							
Szent-László-nyomda .. .. .	—	60							
Thalia-nyomda .. .. .	4	80							
Turul-nyomda .. .. .	—	60							
Várnai-nyomda .. .. .	1	20							
Világosság-nyomda .. .. .	17	40							
Welsz L. és F. .. .. .	2	40							
Wodianer .. .. .	16	80							
Wojtitz-nyomda .. .. .	1	20							
Vidékről (részletezése a következő oldalon) .. .. .	399	—							
Egyesektől (részletezése a következő oldalon) .. .. .	114	—	1071	—				7646	97
			7682	97					

ambícióját igazolja; nem akadt egy sem közöttük kivétel nélkül; a részletekben azonban vannak súlyosabb hibák, melyek az illető munkák összehatását nagyban befolyásolják. A pályázat eredményére büszkének lehetnek marosvásárhelyi kollégáink. A szakbizottság hosszabb megbeszélése után a »Vázlat« jellegű munkát fogadja el kivétel egy-két jelentéktelen módosítás tekintetével. Jelégés levélke felbontatván, abból kitűnik, hogy a munkát Benze János szakértőnk tervezte, szedte és metszette, míg a nyomtatást Barabás Béla nyomdavezető felügyelete alatt Baas János harmadéves tanuló végezte.

(A pályamunkákkal részletesebben a »Szakbizottsági közlemények« rovatban foglalkozunk.)

Wanko Vilmos javaslatára a szakbizottság pályázatot hirdet két szakkikre a Grafikai Szemle részére; az egyik cikk tárgya a »Hirdetés-szedés«, a másik cikké: »Hogyan kell a gépmesternek a mesterszedővel együtt dolgoznia?«

Továbbá pályázatot hirdet a Kör tagsági jegyére.

A részletkérdések megbeszélése után utasítja a bizottság a másodtitkár, hogy a pályázati hirdetések szövegének fogalmazványát a választmányának bemutassa.

Blés vége.

Wanko Vilmos, II. titkár.

## Kondícióbeli változások pontos bejelentése.

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy kondíciójuknak esetleges megváltozását — tehát mind a belépést, mind pedig a kilépést is — haladéktalanul adják tudtul a Kör pénztárosának (lakik: Budapest VIII, Sándor-tér 4. szám alatt), mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelező-lap beküldése.

## Szakkörünk szaktanfolyamainak értesítőiből

még mindig vannak eladásra szánt példányok. Egy-egy koronájával kaphatók például az 1904-1905., valamint az 1907-1908-adiki iekolai évről szóló értesítők (szerkesztették Tanay József, Novák László és Augenföld Miksa). Sok szedés — a egyéb példával, valamint műmelléklettel. A szakmájukban fejlődni óhajtó szaktársak nélkülözhetetlen kézi könyvei. Rövid, tömör összefoglalásában ismerték a tanfolyamokon előadott tanítási anyagot. Megrendel- írték a Grafikai Szemle kiadó hivatalában (Budapest V, Hold-u. 7) vagy Bozsik István szakköri pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4).

## Fotografus kedvezménye tagjaink részére.

Erdélyi M. ca. és kir. udv. fényképész (Budapest IV, Semmelweis-utca 2. sz., a Kosuth-Lajos-utca sarkán) Szakkörünk tagjainak fényképek készíttetések a következő kedvezményt adja:

6 darab vízt-fénykép	6 korona,	12 darab 10 korona.
6 „ kis makartkép	14 „	12 „ 24 „
6 „ kabinetkép	16 „	12 „ 26 „
6 „ makartkép	20 „	12 „ 36 „

Megrendelés alkalmával az illető szaktársnak a legutolsó hóról szóló nyugtával kell igazolnia, hogy tényleg tagja a Szakkörnek.

## Kedvezményes színház- és fürdő-utalványok.

A Vígyszínház és Uránia-színházba mintegy húsz-huszonöt százalékkal mérsékelt jegyekre jogosító utalványok kaphatók a pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4. sz., III. emelet 5), valamint a Hungária-fürdőbe szóló kedvezményes jegy-utalványok is. Az utalványok ára a színházakba darabonként 4, a fürdőbe 2 fillér.

## Fölvívás Körünk vidéken dolgozó tagjaihoz.

A tanfolyamok vezetősége fölvívja a vidéki tagtársakat, hogy a kiállítás- és fölolvásokra vonatkozó megkereséseiket egyenesen a tanfolyamvezetőségekhez intézzék, és pedig a kiállítás napja előtt legalább négy héttel. (Megkeresések Wanko Vilmos szakköri másodtitkárnak a címére, Budapest VII, Dohány-utca 10. sz. alá, a Fried és Krakauer féle nyomdába intézendők.)

## A Könyvnyomdászok Szakköre pályázatai.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából a Kör szakbizottsága a magyarországi könyvnyomatók fokozottabb szakbeli fejlődésére buzdító pályázatot hirdet:

A) Két a Kör hivatalos közlönyében megjelenendő szakkikre és a Kör tagsági jegyére.

Altalános föltételek:  
1. A pályázatok bármelyikében is csak Könyvnyomdászok Szakköre tagjai vehetnek részt.

2. A pályaművek idegen kézírással írva és címezve, jelgével ellátva, a pályázó nevét magában rejtő jellegű levél kíséretében az

egy pályázat különleges feltételeiben kitüntetett határidőig a Kör címére (Budapest VIII, Bérkocsis-u. 1) küldendő.

3. A borítékon feltüntetendő, hogy a pályázatra van szánva.  
4. A pályaművek fölött a Kör választmányá által kiküldött bizottság dönt s bírálatát a Kör hivatalos közlönyében közli.

Különleges feltételek: I. A szakkikre vonatkozólag:  
Irassék két szakkikké és pedig a) egy »A hirdetés-szedésről« cím alatt a lehető legszélesebb alapon, de legfőleg 500 szavattal sornyi terjedelemben.

A pályázók kötelesek a szakkikket példákkal illusztrálni. E példák mennyiségére nézve azonban semminemű korlátozás nem tétetik.

E pályázaton természetesen csakis szedő szaktársak vehetnek részt.

Pályadíj az Ács-Mihály-alap kamatainak fele: 50 korona.

A pályázat határideje: 1910. június 30-ika.

b) Egy »Hogyan kell a gépmesternek a mesterszedővel együtt dolgoznia« cím alatt ugyancsak a legszélesebb alapon s legfőleg 500 szavattal sornyi terjedelemben.

E pályázaton csakis gépmester szaktársak vehetnek részt.

Pályadíj az Ács-Mihály-alap kamatainak fele: 50 korona szolgálat.

A pályázat határideje: 1910. év június 30-ika.

II. A Kör tagsági jegyére vonatkozólag:

A tagsági jegy szövege a következő:  
Tagsági jegy, melynek értelmében T. . . szaktárs mint a Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakkörének rendes tagja, ennek céljait elősegíti és összes kedvezményeiben részesül. Budapest 19 . . . titkár — elnök.

Kivonat az alapszabályokból:

1. §. A Körnek címe: Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakköre. Székhelye: Budapest.

2. §. A Kör céljai:

a) a szakismeretek és műizlés terjesztése és tökéletesítése a könyvpar s általában a grafikai sokszorosító iparágazatok terén;  
b) tagjai kölcsönös érintkezésének előmozdítása, s a szak-társasági összejutások szervezése.

3. §. Az e célok elérésére szolgáló eszközök:

a) »Grafikai Szemle« címen szakközlönyek és esetleg egyéb szakmunkák kiadása, valamint szakirodalmi műveknek a tagok által megszerzhetővé tétele;  
b) szaktanfolyamok, szakelőadások, szakkérdéseket tárgyaló vitatások s szaktanulmányi kirándulások rendezése;  
c) pályázatok hirdetése szakmunkákra;  
d) állandó helyiség, olvasó-szoba s könyvtár főtartása;  
e) a tagokat s családjukat szórakoztató mulatságok rendezése.

A pályamű papirosmélysége 8<sup>1</sup>/<sub>2</sub>—13<sup>1</sup>/<sub>2</sub> cm.; tiszta rajz nem lehet, a szedésnek okvetlenül dominálnia kell; ez azután nem zárja ki azt, hogy a szedést rajzzal kombinálja a pályázó.

A pályamű legfőleg három színben tervezendő, s dombornyomás teljeseen mellőzendő.

A pályázaton teljes kivétel nélkül résztvehetnek, de megkivánthatik, hogy a méretek pontosan betartassanak, különben figyelmen kívül hagyatnak.

Kikötetik, hogy a tagsági jegy függőleges legyen; az egyik oldalán a jegy, a másikon pedig alapszabálykivonat szövege nyerjen elhelyezést.

Pályadíj a Grafikai Szemle 1909. évi mellékletpályázatainál ki nem adott díjak szolgálnak. Az első díj 50 korona, a második 30 korona, a harmadik és negyedik díj 20-20 korona. A díjak közül a második díj okvetlenül gépmester szaktársnak adandó ki, miért is nyomás tekintetében a pályamunkák külön elbírálásban részesíttetnek.

A pályázat végső határideje 1910 március 31-ike.

A pályadíjak csakis abszolút becsű pályamunkáknak adhatók ki.

\*\*\*

B) a Grafikai Szemle legjobb szedésű — s ettől függetlenül — legjobb nyomtatású mellékleteire;

Különleges föltételek:

A Szakkörnek e pályázata havonként megismétlődik 30—30 korona szedő és — ettől függetlenül — 10—10 korona nyomtatói jutalomdíjjal, amely öszszek lehetöleg kiadhatók az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjára szedőjének, illetve a legjobb nyomtatású munka végzőjének. A szedő jutalomdíjra irányuló pályázatokon csak olyan munkálatok vehetnek részt, amelyekben a szedés elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A mellékleteknek előbb már okvetlenül valamely célra kellett kinyomatniuk, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomatattatniuk. Ennek biztosítása okért az ilyes mellékleteknél csak a papírosnak az árát térítjük meg. Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó

17-ikéig szerkesztőgünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adtak. Később föladott mellékletek a következő óra maradnak. Példányszám 2100. Korrekturának előzetes beküldése okvetlenül szükaéses (Wanko Vilmos másodtitkárna a címére: Dohány-utca 10, Fried és Krakauer nyomdája), s a szakbizottság által három napon belül eszközölt javítások tekintetbe veendőek. A papírosról szóló számla pedig a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el, s a döntés meg a bírálati jelentés a mellékletekkel egyidejűleg jelenik meg.

## A Szakkör vidéki pénztárosainak figyelmébe!

Körünk ez év január havától tagja a magy. kir. póstatakarék-pénztár csekk-osztályának (22766. sz.). A megfelelő csekkfüzeteket már szét is küldöttük, tehát kérjük a vidéki pénztárosokat, hogy pénzküldeményeiket ezentúl a csekklapok útján juttassák hozzánk. Ezek hátsó oldalán írásbeli közlemények (tagnévsor, Szemle-szükaéslet stb.) is följegyezhető, ami által minden egyéb az eddigi ügykezelésben fölmerült portó-költségek megtakarítható.

Havi ülés folyó évi november hó 28-dikán.

Elnök: *Tanay József.*

Tanay József elnök üdvözlő a megjelent tagtársakat, és a havi ülést megnyitja. Fölkéri Bárány Nándor tagtársat fölolvassása második részének folytatására.

Bárány szaktárs fölolvassását, melyet a British Museumban készült érdekes vázlatának magyarázatával egészített ki, a hallgatóság nagy tetszéssel honorálta.

Ennek kapcsán Walter Ernő tagtárs az ügghöz méltó tárgyalogossággal és az életből merített gyakorlati példákkal fűszerezve mutat rá, hogy az általános magyar nyomdaipar mennyire mögötte van még a külföldinek. Ez szerinte onnan van, hogy sem a kormány támogatása, sem a főnökök áldozatkészsége, de még a megrendelők igénye sem ad módot és alkalmat a szaktársaknak szakmájuknak művészi irányban való fokozatos fejlesztésére. E miatt nem tarthatunk lépést a külfölddel. De ehhez még egy más körülmény is hozzájárul: a rossz gazdasági konjunktúra, mert a szaktársak zöme — minden különösebb ambíció s tanulás nélkül, a napi szükaéslet előteremtésének gondjától terhelve nélkülözi azt a gyakorlati és erkölcsi önállóságot, mely ezen a téren is mulhatatlanul szükaéses.

Az elnöklést időközben Werner Jenő alelnök vette át, ki megköszönvén a fölolvadó szaktársnak a szakgyakorlatra nézve fontos és tanulságos előadását, ama reményének ad kifejezést, hogy fölolvadó a jövőben még többször is szerencsétlenül fogja a havi ülést.

Bozsiak István pénztári jelentése észrevétel nélkül tudomásul vétetik.

Titkári jelentések során az előterjesztett folyó ügyek, valamint a tanfolyamok kellő látogatottság hiánya miatt való beszüntetése tudomásul vétettek.

A kérdéstételek során Csorda Ferenc tagtárs egy külföldi példára való hivatkozással a külföldi jelesebb nyomdatermékek muzeális összegyűjtését és beszerzését ajánlja a választmány figyelmébe, amiből sokat tanulhatnának a szakmájuk fejlesztésére törekvő szaktársak.

Elnöklő erre vonatkozó fölvilágosító és megnyugtató választ mind a föl szólaló tagtárs, mind pedig a havi ülés is tudomásul vette.

Napi rend kimeríttvén, elnöklő az ülést befejezettnek nyilvánítja. *Boros Dezső, jegyzőkönyvvezető.*

## A Grafikai Szemle hirdetéseinek szabott árai:

a) Egész oldalnyi hirdetés:	egy évre .. .. .	240.- korona
" " "	fél évre .. .. .	130.- "
" " "	negyed évre .. .. .	70.- "
" " "	egyszeri közlés .. .. .	30.- "
b) Fél oldalnyi hirdetés:	egy évre .. .. .	130.- "
" " "	fél évre .. .. .	70.- "
" " "	negyed évre .. .. .	40.- "
" " "	egyszeri közlés .. .. .	20.- "
c) Negyed oldalnyi hirdetés:	egy évre .. .. .	70.- "
" " "	fél évre .. .. .	40.- "
" " "	negyed évre .. .. .	25.- "
" " "	egyszeri közlés .. .. .	13.- "
d) Nyolcad oldalnyi hirdetés:	egy évre .. .. .	40.- "
" " "	fél évre .. .. .	25.- "
" " "	negyed évre .. .. .	15.- "
" " "	egyszeri közlés .. .. .	8.- "

Az apró hirdetéseknek az ára az első közlésakor pelit oronként negyven fillér; minden további közlés ötven százalékkal olcsóbb.

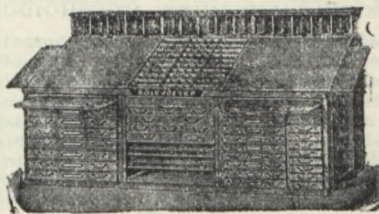
## A tag szórakozási alkalmi körhelyiségünkben.

Körhelyiségünk a Gutenberg-Otthonban van (bejárat az épület bérkocsis-utcai részén). A helyiség nyitva van: vasárnaponként délelőtt 9 órától 1-ig. Olvasó-terem, billard, dominó, szaklapok és szépirodalmi folyóiratok állanak itt a tagok rendelkezésére.

Szerkesztik Tanay József és Novák László. — Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre. — Szerkesztő és kiadóhivatal: Budapest V, Hold-utca 7. sz. (telefon 36—02). Nyomatott a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában, Sas és Bauer budapesti papírraktáros cégnek a papírosára. — Előfizetési ár: egész évre 4 korona, fél évre 2 korona. Egyes szám ára 40 fillér.

# BÖLE JÓZSEF

első magyar  
könyvnyomdai szakasztalossága  
Budapest, Horánszky-utca 3.



Állandó raktárt tart betű-szekerények- s regálisokból, könyvkötői faszerezvényből. Javításokat pontosan eszközöl. Elvállal minden más asztalosmunkát is.

## RUGGYANTA ÉS ÉRCBÉLYEGZŐ, PECSÉTNYOMÓ



RÉZMETSZETEKET  
DOMBORÚ VAGY  
FESTEKES NYOM-  
TATÁSHOZ JUTÁ-  
NYOSAN KESZÍT:

GEDULDIGER HUGÓ

□□□□ VÉSNÖK □□□□  
BUDAPEST VI, VÁCI-KÖRÚT 17.

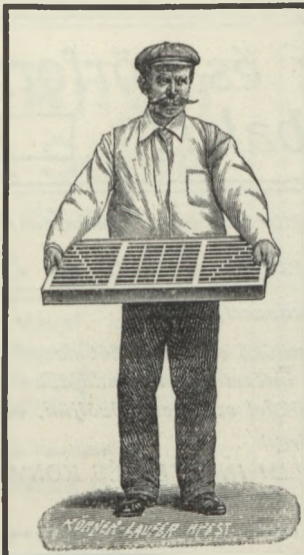
# Schöntag Gyula

könyvnyomdai szakasztalos

VI, Váci-körút 51. sz.

Kizárólag könyvnyomdai s könyvkötészeti fa - szerelvénnyel készítéssel foglalkozik.

Állandó raktára van kitűnő száraz anyagból készült szekrényekből és regálisokból. Kis antikva - szekrény ára 7 kor., nagy szekrényé 9 kor. Árjegyzék ingyen.



# KOCH & GRÜN

FESTÉKGYÁRA, OFFENBACH

Készít mindenféle színes és fekete festéket a sokszorosító szakmák részére, kitűnő hengeranyagot és kencét. Különlegességei:

"RHEO"

festékpótlék, melyből kevése a festék hűzé keverve, azt simulékannyá és szaporodó teszi, a nyomásnak szép fényt kölcsönöz, a lehúzóddást megakadályozza és előmegíti a gyors szóródását. Ára kilogram. 5 korona.

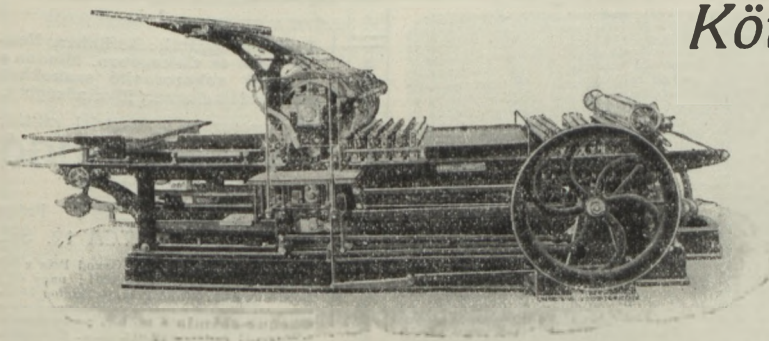
"VAVIA"

kézmósó - szer, mely szappan helyett használva, eltávolítja a festéket a kézzel és a kéz bőr eldurullását megakadályozza. Ára 5 kilogram. bádogdobozokban 5 korona.

MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELET ÉS RAKTÁR: LIGETI ÉS TÁRSA GRAFIKAI SZAKÜZLET, BUDAPEST U., KÁDÁR-UTCA 8. TELEFON 111-13

# WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN



*Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjáráttal. Kromotípiai gyorsajtók rövidített lukivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kézisajtók.*  
== Könyvkötő-gépek. ==

## Körforgó nyomógépek

*ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ív nagyság számára.*

# Mödlingi gyorsajtógyár

Telefon 54-48      ezelőtt Kaiser L. Fiai Részvénytársaság      Telefon 54-48

WIEN XVIII/1,  
Währingerstrasse 125.

MÖDLING  
ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

BUDAPEST VIII,  
József-utca 56.

Mödlingi gyorsajtók és körforgógépek  
a legjobbak!!

Elismerő levél két darab „DOPPELRAPID“ kétfordulatú gyorsajtóról:

T. Gyorsajtógyár Mödling, ezelőtt Kaiser L. Fiai R.-T.

(Fióktelep Budapest)

BUDAPEST.

Kívánságukra ezennel kijelentjük, hogy a legutóbb szállított két darab „Doppelrapid“ kétfordulatú gyorsajtó (1040 × 1400 papíralakra) intézetünk nyomdájában minden tekintetben teljes megelégedésünkre működik. — Midőn ezt Önökkel szívesen közöljük, vagyunk

teljes tisztelettel

FRANKLIN-TÁRSULAT MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

Hírach s. k.

Gárdos s. k.

## Koblinger Gyula fotocinkográfiai műintézete.

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.



Fiókfestékgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. Minden a grafikai sokszorosító szakokhoz való festék ellármert jó minőségben.

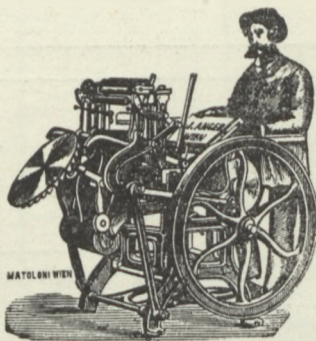
Magyarországi s ausztriai raktár:  
**CARMINE HUGÓ**  
grafikai szaküzlet

Bécs BUDAPEST Prága  
VII, KIRÁLY-UTCA 13. SZ.

Kitüntetés: Páris 1900: Grand Prix a két aranyérem; Saint Louis 1904: nagy díj; Bordeaux 1907: Grand Prix. — Telefon 14-10.

Cheque-számla a m. kir. postatakarékpénztárnál Budapest 22.610. sz. a. Cheque-számla k. k. Post-Sparkaassen-Amt Wien Nr. 56.610.





## Josef Anger

Gépgyár és  
vasöntőde & Söhne

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papiros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel.

Magyarországi képviselők:

SILBERER ÉS STECKLIN Budapest VII, Kertész-u. 38



## KÖNIG ÉS BAYER

= fotocinkográfiai műintézete =

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindenemű képes nyomtatványokhoz a legjobb kivitelben.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.

≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

Házankivüli felvételek.

# BERGER ÉS WIRTH

TÖRZSGYÁR LIPCSE  
NÉMETORSZÁGBAN

ELSŐ MAGYAR KÖNYV- ÉS  
KÖNYOMDAI FESTÉK- ÉS  
HENGERANYAG-GYÁR  
HENGERÖNTŐ-MŰHELY  
LAPOS- ÉS KÖRFORGÓ GÉ-  
PEKHEZ. OLCSÓBB ÉS  
JOBB A HÁZI ÖNTÉSNEEL

TELEFONSZ.: 56—64



UJSÁG-, MŰ-, ILLUSTRÁCIÓ-  
DISZMŰ- ÉS MINDENFAJTA  
SZINES FESTÉKEK, KEN-  
CÉK, BRONZOKIA GRAFIKAI  
IPARÁGAK SZÁMÁRA  
„PATENT”, „VICTORIA”, ÉS  
„BIANCA” HENGERANYAG  
EGÉSZEN SIMA ÉS IKOCKÁ-  
ZOTT TÁBLÁKBAN

Fiókgyárak: Barmen, Ber-  
lin, Szt-Pétervár, Flórenc,  
Páris, London, Newyork,

GYÁRTELEP: BUDAPEST, IX., MÁRTON-U. 19

# Baer Ottó festékgyárai.

Telefon :  
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes  
□ fekete és színes festékek gyártása. □

Telefon :  
93—29.

**Különlegesség:** a „VORAN“ kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

Grafikai osztály :

A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

Vezérképvisellete és nagy raktára

a „Chromo“ altenburgi papírgyárnak,  
J. Friedrich aechsler langentalen-  
heimi kőbányájának,  
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

Hengeranyaggyár és hengeröntő-  
műhely.

Litográfiai kövek.

Körforgógép-nemez, könyvnyomdai gé-  
pekhez való alátét-nemezek, stereo-  
típiái matrica-nemezek. □

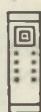
Budapesti gyártelep : VII. ker., Gizella-ut 53. szám.



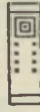
## BERTHOLD H., BERLIN SW

### RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart



Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézleniákból, vignettákból és at. • Legnagyobb választék orosz betűkből. • Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. • Szolid kivitel.



Vezérképviselők:

Pusztafi Zsigmond, Budapest V, Akadémia-u. 8.  
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

# Ne vásároljon semmiféle vágógépet !!

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott Krause Károly lipcsei gyá-  
rából, vagy ennek képviselőjétől Kaufmann Gyulától, kinek raktárában  
Budapesten, VII. ker., Kertész-utca 48. szám alatt a gépek megtekinthetők.

TELEFON : 75—48.

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

**WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA**



**KLISEK**

**BUDAPEST**  
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA  
KROMOTIPIA · FOTOLITO  
MINDENMÉ MŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

**BEIT & CO.**



**HAMBURG**

**DRUCKFARBEN  
FABRIKEN**

FŐRAKTÁR ÉS IRODA:

**MÜLLER TESTVÉREK**  
BUDAPEST, V, SÓLYOM-UTCA 13.

**LORILLEUX CH. ÉS TÁRSA**

A VILÁG LEGRÉGIBB ÉS LEGNAGYOBB NYOMDAI,  
KÖNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI FESTÉKEK GYÁRA

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításokon versenyen kívüli jury-tag.

FESTÉKEK A KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI, S VALAMENNYI GRAFIKAI SZAKMA RÉSZÉRE. ARANY-, EZÜST- ÉS MÁSOLÓFESTÉKEK. HENGERANYAGOK ÉS AZOK ÖNTÉSE. KENCÉK. PREPARÁLT PAPIROK KÖNYOMDÁK RÉSZÉRE.











11 GYÁR ÉS 40 LERAKAT AZ EGÉSZ VILÁGON!

IRODA ÉS RAKTÁR: BUDAPEST,  
FERENCZ JÓZSEF-RAKPART 27

ALAPITVA 1818-BAN

TELEFON 37-58. SZÁM

GYÁR: BUDAFOKON, BUDAPEST MELLETT

Bélyegző-metszés		Ólomzár-gyártás
Mechanikai műhely		:: Tömöntőde ::
Galvanoplasztika		Rézlénia-gyártás
	<b>ELSŐ MAGYAR</b>	
	<b>BETŰÖNTŐDE</b>	
	<b>RÉSZV.-TÁRS.</b>	
	<b>BUDAPESTEN, VI., DESSEWFFY- UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-70</b>	
<p>Dús raktárt tart folytonosan magyar, német, tót, horvát, szerb, román s bolgár ékezetű</p> <p><b>: könyv- és : címbetűkből</b></p> <p>körzetekből, rézléniákból és kizárásokból, továbbá a legkülönbözőbb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan fogantósíttatnak.</p>		
	<b>EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT CZETTEL ÉS BENDTNER SZABAD.</b>	